

Ks. Tomasz Gocel – Kielce

KALENDARIUM SEMINARIUM DUCHOWNEGO W KIELCACH

Wstęp

Dnia 9 września 1727 r. rozpoczęło swoją działalność, erygowane w roku poprzednim przez biskupa krakowskiego Konstantego Felicjana Szaniawskiego, Seminarium Duchowne w Kielcach. W okresie 290 lat funkcjonowania przygotowało ono wiele pokoleń kapłanów i w sposób znaczący przyczyniło się do ukształtowania życia religijnego najpierw w diecezji krakowskiej, a od 1805 r. w diecezji kieleckiej. Dzięki Opatrzności Bożej jest ono nadal obecne. Stanowi też ważny element życia diecezji kieleckiej na początku trzeciego tysiąclecia.

W roku 2017 Kościół kielecki dziękuje Bogu za wszystkie lata istnienia seminarium na jego terenie. Tegoroczne wspomnienie wpisuje się w tradycję uroczystości obchodzonych jubileuszy seminaryjnych z lat wcześniejszych, wśród których należy wyróżnić jubileusz 200 lat istnienia seminarium z roku 1927, następnie wielki jubileusz z okazji 250-lecia w roku 1977, z udziałem ówczesnego metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły, wreszcie niedawno obchodzony jubileusz 275-lecia z roku 2001.

Podczas świętowania jubileuszu 290-lecia założenia Seminarium Duchownego nadarza się okazja do refleksji nad znaczeniem najstarszej kieleckiej wyższej uczelni dla miasta i regionu oraz przypomnienia losów *Alma Mater*, tak mocno splecionych z dziejami narodu i Kościoła. Droga kieleckiego seminarium była naznaczona bolesnymi krzyżami, aż do kilkakrotnego zamknięcia uczelni na szereg lat. Należy podkreślić, że niezależnie od okoliczności władze diecezjalne zabiegały o tę ważną placówkę. Starano się, by w jej murach nauczano wedle najnowszym trendów, dlatego też przyszłą kadrę profesorską wysyłano na studia w Rzymie, Fryburgu szwajcarskim, Innsbrucku, Paryżu oraz na uczelniach krajowych – w Lublinie, Krakowie, Warszawie. Warto zauważyć również wielką dbałość o materialne

utrzymanie seminarium, które po utracie zaplecza (dóbr kościelnych) przejmowało duchowieństwo diecezjalne, a w ostatnich latach wierni we wszystkich parafiach diecezji kieleckiej. Wyrazem dużej troski o duchowną uczelnię, najpierw biskupów krakowskich, a potem kieleckich, była kilkukrotna rozbudowa gmachu szkoły. Władza biskupia dbała także, by nie zabrakło gorliwych duszpasterzy, stąd co roku mury seminarium opuszczali przygotowani do posługi neoprezbiterzy.

Wraz z dziękczynieniem modlitewnym za 290 lat istnienia tej uczelni chcemy w *Kalendarium Seminarium Duchownego w Kielcach* upamiętnić etos, a więc bezcenny wkład jej wychowawców i profesorów w kształcenie duchowieństwa, ciągłą walkę o przetrwanie instytucji w zmieniających się warunkach zewnętrznych i jej nieustanny rozwój. Nie zabrakło też miejsca dla absolwentów zasłużonych w różnych dziedzinach. Jesteśmy przekonani, że *Kalendarium* stanie się godnym pomnikiem długiej i bogatej historii naszej diecezjalnej uczelni i przypomni wszystkim wychowankom kieleckiej *Alma Mater*, jak wiele dołożono starań i wysiłków, by obecna formacja naukowa i duchowa alumnów odbywała się w jak najlepszym otoczeniu. *Kalendarium* dla katolika ma jeszcze jeden, nadprzyrodzony wymiar. W wydarzeniach przywoływanych na kartach *Kalendarium*, dostrzegamy niezwykłą asystencję Boga, dary Jego łaski wobec osób trudzących się wokół Winnicy Pańskiej.

Kalendarium Seminarium Duchownego w Kielcach opiera się na szerokiej bazie źródeł archiwalnych: *Kronice seminaryjnej*, dokumentacji aktowej wytworzonej przez seminarium, jak też na dokumentach powstałych na skutek wymiany korespondencji czy sprawozdawczości z władzami świeckimi.

Najwięcej informacji dostarczają kroniki seminaryjne pisane na bieżąco, a przechowywane w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach i wewnętrznym archiwum kieleckiego Wyższego Seminarium Duchownego¹. Poszczególne autorzy-kronikarze utrwaliли pod datami dziennymi najważniejsze wydarzenia związane z dziejami duchownej uczelni. Nie wszystkie lata są jednakowo reprezentowane. Najpełniejsze, często potwierdzone fotografiami, dane posiadamy dla zapisków kronikarskich z lat 1945–1951. Z kolei dla okresu stalinowskiego i tzw. odwilży (1953–1959) odnotujemy największe braki źródłowe. Istotnym dopełnieniem wiedzy są źródła archiwalne w postaci rozmaitych dokumentów związanych z funkcjonowaniem seminarium,

¹ Archiwum Diecezjalne w Kielcach (dalej ADK), SD, sygn. 225, *Kronika Seminarium Duchownego w Kielcach 1946–1970*, ADK, SD, sygn. 227, *Kronika Seminarium Duchownego w Kielcach 1971–1979*, ADK, SD, sygn. 228, *Kronika Seminarium Duchownego w Kielcach 1979–1984*, ADK, SD, sygn. 229, *Kronika Seminarium Duchownego w Kielcach 1984–2000*.

odnoszących się do spraw gospodarczych, dydaktycznych, ponadto korespondencja z papieżem, kongregacjami, Episkopatem Polski, władzami państwowymi itp.² W tych zasobach również notowane są poważne braki z okresu stalinizmu; dokumenty w szczerkowej formie dotyczą dekady 1950–1960, być może zostały gdzieś zabrane przez stale wizytujących kielecką uczelnię przedstawicielei władzy komunistycznej. Te braki uzupełniają źródła archiwalne znajdujące się w archiwum kieleckiej Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej³ oraz w Archiwum Państwowym w Kielcach⁴.

Ważnym źródłem nt. dziejów seminarium są sprawozdania z inauguracji roku akademickiego w Wyższym Seminarium Duchownym, zamieszczone w czasopiśmie urzędowym Kurii Diecezjalnej w Kielcach, tj. w „Kieleckim Przeglądzie Diecezjalnym”. I w tym wypadku epoka stalinowska, naznaczona uwięzieniem bpa Czesława Kaczmarka oraz wielu profesorów seminarium, w poważny sposób ograniczyła tę formę piśmiennictwa historycznego, dotyczącego instytucji kościelnych, przez co brakuje również wiadomości o działalności kieleckiej uczelni duchownej.

Znaczący wkład w utrwalenie jej dziejów wniósł wykładowca historii Kościoła, archiwariusz oraz bibliotekarz seminaryjny, ks. mgr Tomasz Wróbel. Zredagowane przez niego streszczenia dostępnej dokumentacji dotyczącej seminarium, zestawione w maszynopisach, omawiają poszczególne formy działalności uczelni i systematyzują wiedzę dotyczącą jej działalności w latach 1727–1963⁵. W przygotowaniu *Kalendarium* posłużono się też informacjami

² Archiwum Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach (dalej ASD), np. *Relatio... dla Stolicy Apostolskiej o działalności seminarium w latach 1936–1947*, *Korespondencja z lat 1959–1965*, *Zapiski z czasu rektoratu ks. prof. A. Szafrąnskiego*, *Sprawy bieżące seminarium* (1958–1979), *Korespondencja z władzami państwowymi (wizytacje i sprawozdania) 1959–1968*, *Księga protokołów z posiedzeń Sesyj pedagogicznych i naukowych w Seminarium Duchownem w Kielcach 1921–1944*, *Protokoły z Sesji Księży Profesorów 1958–1963*.

³ Instytut Pamięci Narodowej, Delegatura Kielce (dalej IPN Ki), sygn. 014/1086, *Materiały do WSD Kielce od 28 III 1952 do 14 XII 1961*; IPN Ki, sygn. O15/876, *Klerycy i księża*; IPN Ki, sygn. 005/1920, *Teczka Pracy Tajnego Współpracownika ps. „Kaktus”*.

⁴ Archiwum Państwowe w Kielcach (dalej APK), UWK-III, Urząd do Spraw Wyznań, sygn. 1043, *Nadzór nad Kościołem rzymsko-katolickim. Korespondencja ogólna 1954–1956*, t. I. APK, UWK-III, sygn. 6810, *Diecezja Kielecka 1949–1962*.

⁵ Archiwum Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, ks. mgr Tomasz Wróbel, maszynopisy: *Alumni*, s. 227, *Nauczanie*, s. 314, *Wychowanie*, s. 212, *Uposażenie Seminarium Duchownego*, s. 95, *Zwierzchność seminaryjna*, s. 310; tenże, *Nauczanie filozofii i teologii w Kieleckim Seminarium Duchownym (1727–1962)*, „*Nasza Przeszłość*”, 59 (1983), s. 97–163; tenże, *Dzieje Seminarium Duchownego w Kielcach na przestrzeni 250 lat*, w: *Księga jubileuszowa 1727–1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce 1977.

zawartymi w opracowaniach jubileuszowych, które najczęściej były pokłosiem konferencji i sympozjów organizowanych z okazji kolejnych rocznic⁶.

Uzupełnieniem wiedzy o seminarium kieleckim są publikowane w różnych czasopismach artykuły naukowe, a także opracowania pisane przez profesorów seminarium i badaczy historii regionu świętokrzyskiego, skupionych wokół Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach⁷.

Niniejsze *Kalendarium* zawiera chronologiczny zapis dziejów seminarium, a z uwagi na bogatą faktografię – wydarzenia dobrano według wypracowanego klucza/kryterium:

- a) w doborze wydarzeń i osób do *Kalendarium* decydowała ich reprezentatywność oraz dostępność materiału faktograficznego;
- b) wskazano ponadto pewne wydarzenia, które znacząco wpłynęły na funkcjonowanie seminarium jako instytucji w konkretnych warunkach historycznych;
- c) ze względu na to, że historię zawsze tworzą ludzie, zostały też zaprezentowane sylwetki wielu osób związanych z przeszłością i teraźniejszością uczelni, którzy oddali życie na służbę Kościołowi i swoją pracą duszpasterską odpowiadali codziennie na wezwanie Pana: *Pójdź za Mną...*

⁶ *Kultura teologiczna Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1727–2002. Księga jubileuszowa*, red. D. Olszewski, R. Kuligowski, K. Gurda, Kielce 2002; *Bibliografia piśmiennictwa profesorów Seminarium Kieleckiego 1727–2001. Księga jubileuszowa*, oprac. D. Krześniak-Firlej, W. Firlej, A. Kaleta, Kielce 2002; *Księga jubileuszowa 1727–1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce 1977; H. Witczyk, *Intensywny rozwój myśli teologicznej Seminarium Duchownego w Kielcach (1981–2002). Książka na jubileusz*, Kielce 2002.

⁷ 50 lat służby kapłańskiej Bogu, Kościołowi, Ojczyźnie, opr. E. Chat, Kielce 2002; J. Kuśmierz, *Dokumenty biskupie dotyczące Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1726–1918*, w: *Powołanie i służba. Księga jubileuszowa ku czci biskupa Mieczysława Jaworskiego w 70. rocznicę urodzin*, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce 2000; tenże, *Profesorowie Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1727–1918*, w: *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60. rocznicę urodzin*, Kielce 1999; D. Olszewski, *Reorganizacja Seminarium Duchownego w Kielcach za rektoratu ks. Macieja Majerczaka (1841–1848)*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 53 (1977), nr 4–5; tenże, *Kultura teologiczna w Kielcach*, w: *Pamiętnik świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, red. L. Kaczanowski A. Massalski, D. Olszewski, J. Szczepański, Kielce 1991; J. Zdanowski, *Z walki o wolność Kościoła pod zaborem rosyjskim. Karta z dziejów Seminarium Duchownego w Kielcach u schyłku XIX stulecia*, Kielce 1925; D. Olszewski, *Kultura teologiczna w Kielcach*, w: *Pamiętnik świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, red. L. Kaczanowski A. Massalski, D. Olszewski, J. Szczepański, Kielce 1991; J. Grześkowiak, *Profesor Adam Ludwik Szafranski – kapłan i teolog*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 30 (1983), z. 6, s. 7–43.

Kalendarium na jubileusz 290-lecia seminarium kieleckiego składa się z dwóch części: pierwsza – zamieszczona w tym numerze czasopisma – obejmuje czas od założenia seminarium do momentu śmierci bpa Czesława Kaczmarka, czyli lata 1723–1963. Druga część – przewidziana do publikacji w następnym numerze „Kieleckich Studiów Teologicznych” – będzie dotyczyć pozostałej historii tej uczelni od nowego roku wykładowego 1963/1964 (zaraz po śmierci bpa Kaczmarka w sierpniu 1963) do współczesności, czyli do września 2017. O ile pierwszy etap istnienia seminarium był pełen dramatycznych wydarzeń związanych z powstaniem narodowymi, wojnami światowymi i zmaganiem z najokrutniejszą formą komunizmu, jaką był stalinizm, o tyle drugi okres dziejów zapisany w *Kalendarium* charakteryzował się pewną stabilizacją w funkcjonowaniu instytucji i zaznaczył się doniosłym wydarzeniem, jakim była wizyta w kieleckim WSD następcy św. Piotra, papieża św. Jana Pawła II. Zarówno w pierwszej, jak i w drugiej części niniejszego *Kalendarium* znajdziemy opracowanie najważniejszych wydarzeń, sylwetki postaci związanych z seminarium, wyróżnione procesy dziejowe, po prostu historię instytucji i związanych z nią ludzi w ich pielgrzymce wiary przez kolejne epoki dziejów Polski, z którą duchowieństwo diecezjalne było mocno związane.

Z uwagi na chronologiczny układ *Kalendarium* wybrano optymalny zapis wydarzeń, tj. dzienny lub roczny. To zróżnicowanie wynika z faktu braków w źródłach. W pierwszej części kalendarium obejmującej XVIII, XIX i pocz. XX w. przeważają daty roczne, przez co tekst przypisany poszczególnym zapiskom rocznikarskim jest rozleglejszy. Natomiast w przedstawieniu historii seminaryjnej XX i XXI w. przeważają daty dzienne, dzięki precyzyjnym zapisom znajdującym się w dostępnych archiwaliach, co pozwoliło w zwężłej formie zredagować opis zdarzenia.

Kalendarium Seminarium Duchownego w Kielcach (1723–1963)

1723 – biskup krakowski, Konstanty Felicjan Szaniawski, zwraca się z prośbą do przebywającego w Warszawie prezesa Instytutu Księża Życia Wspólnego, zwanych *bartoszkami* lub *komunistami*, ks. Michała Gassa, o przysłanie członków Instytutu do Kielc w celu prowadzenia planowanej fundacji. Do Kielc wysłano wtedy wicerektora seminarium warszawskiego i wikariusza kolegiaty św. Jana, ks. Andrzeja Józefa Karasia, z poleceniem, aby dokładnie zbadał na miejscu warunki i dostosował się do prośby biskupa.

1724 – do Kielc przybywają *księża komuniści* z Węgrowa, którym biskup przydzielił na czasowe mieszkanie dom kanonii w Żydówku, zaś na utrzymanie wyznaczył dochody ze szpitala kieleckiego i wójtostwa

w Kostomłotach. Ks. Karaś przejmując prepozyturę Szpitala św. Trójcy i po uprzednim rozebraniu starych domków szpitalnych, wznosi murowany dom dla starców ze szpitala na rozstaju dróg do Sukowa, Dymin i Chęcín.

24 kwietnia: położenie fundamentów pod gmach seminaryjny i szkolny przez ks. Karasia, początek trwającej trzy lata budowy gmachów szkolnych i wikariatu.

1726 – 3 czerwca: bp Szaniawski wydaje dekret erekcyjny seminarium i szkoły w Kielcach pod wezwaniem św. Stanisława Męczennika, nad którym kierownictwo obejmują Księża Świeccy Wspólnie Żyjący, sprowadzeni z diecezji łuckiej i poznańskiej. Na użytek młodzieży z tych dwóch instytucji oddaje kościół Trójcy Świętej. Pierwszym rektorem zostaje mianowany ks. Andrzej Karaś (1726–1729). Nowa fundacja zostaje uposażona dobrami pochodzącymi z majątków biskupich (kuźnice w Brodach Iłżeckich i Starej Rudzie, wieś Kostomłoty, dwa wójtostwa z dwoma młynami na rzece Brzuchawicy pod Niewachłowem i pod Kostomłotami, staw rybny pod zamkiem kieleckim i beneficjum parafii Brzeziny – proboszczem tej parafii miał być profesor seminarium i płacić na potrzeby tej uczelni 400 florenów rocznie) oraz częściowo z własnych środków (uposażenie Szpitala św. Trójcy i wiceprepozytury kolegiaty, dziesięciny z Zagnańska). Zarząd seminarium miał składać się z regensa, 4 profesorów i ekonoma. Uczelnia mogła przyjąć maksymalnie 24 kleryków (12 diecezjalnych i 12 komunistów), fundusz miał im zapewnić całkowite utrzymanie, w tym potrzebne ubranie. Do seminarium mogli się zgłaszać alumni pochodzący z prawowitych małżeństw, po ukończeniu 22 roku życia, ze świadectwem ukończenia dwóch lat retoryki, ponadto powinni wykazać się na egzaminie zdolnościami do słuchania teologii moralnej. Przedmioty wykładane w seminarium to: teologia moralna z rozwiązywaniem kazuśów, rubrum, ceremonie, śpiew, sprawowanie sakramentów, nauka katechizmu i przygotowanie do mówienia kazań. Pobyt w seminarium fundator określił na dwa lata. Przewidziano również możliwość przyjmowania kandydatów na ich własny koszt, nazywano ich konwiktorem, a mieszkali oni u profesorów, gdy brakło miejsc w alumnacie.

1727 – 1 sierpnia: fundator podpisuje dokument regulujący życie wewnętrzne wspólnoty seminaryjnej: *Ordo alumnorum Seminarii Kielcensis*, składający się z dwóch części – *Ordo diurnus* określa porządek dnia obowiązujący do 1884 r., a *Leges et obligationes* dotyczy najważniejszych spraw życia wewnętrznego alumnów.

Ukończenie budowy piętrowego gmachu seminaryjnego, stojącego frontem do ul. Krakowskie Przedmieście, z alumnatem w bocznym skrzydle od strony południowo-wschodniej. Wchodziło się do niego z przedsionka kościoła Trójcy Świętej. Od strony ulicy znajdowały się: duży refektarz, kuchnia, spiżarnia i pokoje gościnne, od strony dziedzińca – mieszkanie rektora, pokoje ekonomy, piekarnia i klatka schodowa na piętro oraz wyjście

na podwórze. Od strony ulicy na piętrze były mieszkania profesorów i duża sala nad refektarzem, zwana muzeum (w niej klerycy odbywali w czasie zimy ćwiczenia duchowne zamiast w kościółku i przygotowywali lekcje). Natomiast od strony podwórza przygotowano sale wykładowe i obok nich oddzielone kratą wejście do alumnatu, w którym mieszkania dla kleryków znajdowały się od strony północnej, a korytarz od południowej. Na piętrze mieszkali alumni diecezjalni, zwani petrystami, a na parterze alumni komuniści. Taki rozkład wewnętrzny gmachu z dwukrotnie przedłużonym alumnatem pozostał do czasu rozbudowy w 1912 r.

9 września: uroczysta inauguracja pierwszego roku szkolnego w seminarium z udziałem pierwszych 10 kandydatów do kapłaństwa. Wykłady teologii moralnej prowadził ks. Marcin Goździński, przybyły po studiach rzymskich, a filozofii nauczał ks. Bartłomiej Breszkowski.

1729 – 18 marca: bp Szaniawski w dokumencie *Supplementum erectionis Seminarii Kielcensis* uzupełnia akt erekcyjny seminarium i przekazuje ks. rektorowi A. Karasiowi oraz jego następcom fundusze z nabytej na ten cel wsi Widuchowa wraz z przyległymi osiedlami Kotki i Budy (zatwierdzenie fundacji na Sejmie Rzeczypospolitej księża komuniści uzyskali dopiero w 1776 r.). Ponadto powiększa grono profesorów o dwóch (wykładowcy teologii dogmatycznej i filozofii), wyznacza wszystkim profesorom (oprócz opłacania ich utrzymania) pensję, podnosi liczbę alumnów do 36, funduje kapelę złożoną z 6 muzyków, którzy mieli mieszkać w seminarium i otrzymywać środki na utrzymanie oraz pensję. Ustanowił także komisarzy biskupich, których zadaniem było przeprowadzanie dwukrotnie w roku wizytacji seminarium i dopilnowanie realizacji przepisów aktu fundacyjnego. W seminarium przygotowuje się 43 alumnów i 5 konwiktów. Na utrzymanie seminarium przekazane zostają cztery gospodarstwa na Czarnowie, należące dotąd do wiceprepozytury kieleckiej.

1730 – 4 czerwca: dysputa teologiczna przeprowadzona w kościele seminaryjnym w związku z uroczystością Trójcy Świętej, w której alumn Jan Bąkowski bronił zasad logiki w dyskusji z benedyktynami z klasztoru Świętego Krzyża na Łysej Górze.

1738 – drugi rektor, ks. Michał Józef Gass (1729–1742), wyposażył seminaryjny kościół Trójcy Świętej w nowy ołtarz boczny, ławki, kratki na chórze, powiększył i umeblował zakrystię. Ponadto przyczynił się do pozyskania pieniędzy ze spadku po ks. kan. Janie Konradzie w kwocie prawie 1300 złp.

1742–1766 – trzeci rektor, ks. Józef Brzozowski, rozwija fundację bpa Szaniawskiego. Najwięcej dochodów przynoszą seminarium kuźnice brodzkie i rudzkie, następnie Widuchowa z Kotkami i Budami, wreszcie Kostomłoty wraz z folwarkiem kieleckim. Sytuacja gospodarcza instytucji pogorszy się na skutek kontrybucji wojsk rosyjskich podczas konfederacji barskiej

(1768) oraz rekwizycji na rzecz wojsk insurekcji kościuszkowskiej (1794).

1792 – anonimowa relacja pt. *Przedłożenia niektóre J.W. Wizytatorowi do ulepszenia rządu Seminarium Kieleckiego* przedstawia nieporządki i zaniedbania na uczelni, m.in. brak troski regensa o kleryków, zaangażowanie wiceregensa w sprawy podproboszczego kolegiaty, niegodne zachowanie profesorów, brak wykładów z Pisma Świętego, prawa kościelnego i historii.

1794 – 7 kwietnia: podczas pobytu Tadeusza Kościuszki w Kielcach seminarium składa dobrowolną ofiarę na rzecz wojsk powstańczych na ogólną sumę 3 tys. złp, dodatkowo księża komunii dali od siebie 1,5 tys. złp.

1800 – ingerencja austriackich władz zaborczych w wewnętrzne sprawy seminaryjne przy okazji wyboru nowego rektora, ks. Jana Łośnińskiego (1800–1802). W celu ograniczenia wpływu władz cywilnych przy wyborze rektora konsystorz kielecki przekazał administrację uczelni archidiakonii i parafii Chomentów (od 1802 r. każdorazowy rektor seminarium miał obowiązek pełnić czynności duszpasterskie w parafii Chomentów).

1801 – próba przyłączenia seminarium kieleckiego do połączonych już seminariów krakowskich: zamkowego, akademickiego i stradomskiego w celu pozyskania bogatych funduszy. Memoriał rektora z Krakowa złożony u austriackich władz zaborczych w Wiedniu nie przyniósł rozwiązania ze względu na planowaną diecezję kielecką.

1807 – 17 września: delegat Stolicy Apostolskiej, abp lwowski Kajetan Kicki, ogłasza w kolegiacie kieleckiej powstanie nowej diecezji kieleckiej, ustanowienie w kościele NMP Wniebowziętej katedry i przeniesienie kapituły katedralnej z Tarnowa do Kielc. Seminarium staje się uczelnią kształcąca księży dla diecezji kieleckiej.

Władze austriackie zażądały wysłania każdego roku pięciu kleryków z diecezji do konwiktu w Wiedniu na dalsze studia w duchu józefinizmu. Ks. Wojciech Jan Józef de Boża Wola Górski zachował daleko posuniętą ostrożność przy obsadzaniu stanowisk kościelnych przez studentów wracających z Wiednia.

1809 – gmach seminaryjny zajmuje na kwatery wojsko Księstwa Warszawskiego, usuwając z niego kleryków. Budynki szkolne zostają przeznaczone na lazaret wojskowy.

28 grudnia: pożar w gmachu szkolnym wzniecony przez żołnierzy usiłujących rozpalić ogień w piecu, który nie miał komina wyprowadzonego ponad dach. Spłonęła wtedy większa część budynku szkolnego z salami wykładowymi, mieszkaniem wiceregensa, biblioteka seminaryjna i archiwum kapitulne.

1812 – pożar budynku szkolnego niszczy dach na gmachu seminaryjnym. Pojawiły się również trudności z utrzymaniem uczelni w związku z zarazą wśród bydła w majątkach seminarium i powodzią niszczącą kuźnice brodzkie. Biskup ordynariusz zwrócił się wtedy z prośbą do duchowieństwa

diecezjalnego o pomoc i wykorzystując tak uzyskane środki, naprawiono dach seminarium i przeprowadzono niezbędne remonty, dzięki czemu w roku następnym rozpoczęto naukę.

Marzec–grudzień: konflikt pomiędzy bpem Górskim a rektorem seminarium, ks. Józefem Czekajowiczem, na tle jego zaniedbań w prowadzeniu diecezjalnej uczelni. Kilka pism ordynariusza zwraca uwagę na kryzys formacji seminaryjnej, m.in. zanik dobrych obyczajów, pijaństwo i niechęć do studiowania. Ostatecznie ks. Czekajowicz zostaje usunięty z funkcji rektora i mianowany proboszczem w Bodzentynie.

1815 – ze względu na niewielką liczbę alumnów bp Górski polecił rektorowi przyjmować do seminarium bezpłatnie zgłaszających się kandydatów ubogich. Kandydaci pochodzący spoza granic Królestwa Polskiego mieli obowiązek płacić. Studiuje 17 kleryków.

1816 – namiestnik Królestwa Polskiego, gen. Józef Zajączek, upoważnił Komisję Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do przejęcia gmachu seminaryjnego i szkolnego na siedzibę Akademii Górniczej oraz Szkoły Wojewódzkiej. Z nieznanых przyczyn nie doszło do zrealizowania dekretu rządowego, Akademia Górnicza pozostała w jednym ze skrzydeł pałacu biskupiego, natomiast do budynku Szkół Wydziałowych wprowadziła się Szkoła Wojewódzka. W seminarium przygotowuje się do kapłaństwa tylko 13 alumnów.

1819 – 17 kwietnia: arcybiskup warszawski Franciszek Malczewski ogłosił dekret papieski *Sum tot sumptibus* o zniesieniu diecezji kieleckiej (formalnie 30 czerwca 1818 r.). Kielce ze 112 parafiami leżącymi w Królestwie Polskim należą odąd do nowo utworzonego oficjalatu kieleckiego z własnym konsystorzem foralnym jako część diecezji krakowskiej.

Główna Dyrekcja Górnicza w Kielcach zajmuje kuźnice brodzkie, dotychczas stanowiące podstawę dochodów ekonomicznych majątku seminaryjnego.

Marzec: wizytacja seminarium przeprowadzona przez ks. Klemensa Bąkiewicza z polecenia biskupa krakowskiego Jana Pawła Woronicza. Sporządzony wówczas dokładny wykaz funduszków majątków seminaryjnych i spis długów zaświadczył o gospodarności księży komunistów i ich poświęceniu w dziele utrzymania instytucji. Po wizytacji z funkcji regensa zrezygnował ks. Franciszek Wieliczko, na jego miejsce został powołany ks. Bernard Bzinkowski.

1820 – próba przeniesienia przez władze cywilne Królestwa Polskiego seminarium kieleckiego do Sandomierza, gdzie powstała siedziba nowej diecezji sandomierskiej. Ks. Stanisław Staszic w specjalnym dekreście nakazał wysłać do Sandomierza bibliotekę i umeblowanie, a alumnom polecił dokończyć w tym mieście studia seminaryjne. Chodziło o opustoszenie gmachu seminarium w Kielcach i przejęcie go przez Akademię Górniczą i inne

szkoły. Kilkakrotne interwencje bp. Woronicza z Krakowa doprowadziły do wstrzymania postanowienia władz cywilnych. Seminarium pozostało w Kielcach.

1823 – na sesji profesorskiej wprowadzono nowy *Porządek nauk*. Alumnów podzielono na dwa oddziały. W pierwszym wykładano: historię kościelną, hermeneutykę i logikę. W drugim: teologię dogmatyczną, moralną i pasterską, egzegezykę oraz prawo kanoniczne, natomiast we czwartki w refektarzu – ceremonie i praktykę z teologii pasterskiej (głoszenie kazań).

1824 – dekret biskupa krakowskiego Jana Pawła Woronicza dostosowujący seminarium kieleckie do innych seminariów Królestwa Polskiego. Zaprowadzono etat wynagrodzeń oparty na dochodach i rozchodach, wyznaczono pensję profesorom na 600 złp na kwartał, wprowadzono klauzurę i furtiana przy drzwiach prowadzących z kościoła Trójcy Świętej do seminarium, zalecono profesorom obecność nie tylko na wykładach, lecz również na medytacjach i rekreacji razem z alumnami, podczas egzaminów mieli być obecni prowizorzy i przedstawiciele Szkoły Wojewódzkiej.

1825 – wizytacja seminarium przeprowadzona z polecenia bpa Woronicza przez komisję złożoną z ks. Ludwika Łętowskiego i ks. Józefa Wysokiego. Wizytatorzy stwierdzili brak prowadzonych ksiąg ekonomicznych, brak rozliczeń i dokumentów na wiele transakcji, które doprowadziły do trudnej sytuacji ekonomicznej seminarium. Zaproponowali zmniejszyć ilość służby w instytucji, aby czynności wykonywane dotąd przez osoby świeckie przejęły osoby duchowne.

1827 – wewnętrzna kontrola funkcjonowania seminarium przeprowadzona przez wizytatorów ze zgromadzenia księży komunistów z Warszawy i Węgrowa. W wyniku wykrytych niedociągnięć zmieniono rektora i wprowadzono dekret reformujący wydany przez bpa Woronicza, m.in. oddzielono archidiaconat od urzędu rektora, zwierzchnik seminarium nie musiał już pilnować duszpasterstwa w Chomentowie.

1828 – administrator diecezji krakowskiej, ks. Karol Skórkowski, wizytuje seminarium i wydaje przepisy regulujące jego funkcjonowanie. Określił w nich ilość alumnów na 24, w tym tylko 6 komunistów i najwyżej 10 konwiktorów, z opłatą roczną 400 złp, przypomniał o składaniu egzaminów przez aspirantów w obecności rektora, profesorów, oficjała i prowizorów, ustalił rok akademicki na czas od 1 października do 15 lipca, a kurs nauk rozłożył na 3 lata. Profesorom polecił odprawiać medytacje i inne ćwiczenia duchowne wspólnie z alumnami, klerykom nakazał spowiedź i Komunię św. przynajmniej co dwa tygodnie oraz rekolekcje dwa razy w roku. Ponadto położył nacisk na ścisłe przestrzeganie klauzury i wprowadził urząd dyrektora seminarium, czyli pomocnika wicerektora, którego zadaniem było pilnowanie alumnów, upominanie ich i wymierzanie kar za mniejsze przewinienia. Pierwszym dyrektorem został ks. Jakub Żebrowski, a jego następcą ks. Maciej Majerczak.

1830 – dekret ks. Skórkowskiego wprowadzający nowy rozkład tygodniowy zajęć dla seminarzystów. Zwiększono tygodniową ilość godzin o 5 i dodano nowe przedmioty: katechizm rzymski, wymowę kaznodziejską, język łaciński.

10 listopada: objęcie urzędowania na stanowisku rektora przez ks. Tomasza Świątkowskiego.

29 listopada: wybuch powstania listopadowego. Na odezwę Komitetu Obywatelskiego województwa krakowskiego do młodzieży, by wstępowała w szeregi wojska powstańczego, odpowiedziało 11 alumnów z ogólnej liczby 34 studiujących w tym czasie. Uczelnia nie przerwała swoich zajęć. Władze seminaryjne wyprosiły u władz wojskowych kierowanie kleryków-ochotników niemających jeszcze święceń do *gardii ruchowej*. Subdiakon zgłaszający się do oddziału wojskowego w Szydłowcu został z powrotem odesłany do seminarium i po odbyciu trzydniowej pokuty nadal przygotowywał się do święceń.

1831 – władze powstańcze czynią starania, aby przejąć budynki seminarium na magazyn Archiwum Akt Dawnych i dla Szkoły Wojewódzkiej. Przez kilka miesięcy kwateruje tutaj batalion żołnierzy i jego oficerowie. Rząd powstańczy podwoił opłaty liwerunku, dodał specjalny podatek *dymowy*, nałożył inne podatki (o 30% wyższe niż dotychczas), nakazał wystawienie w dobrach seminaryjnych na koszt tej uczelni 42 pieszych i 2 kawalerzystów z pełnym wyposażeniem i uzbrojeniem. Powoduje to bardzo trudną sytuację ekonomiczną seminarium i zatrzymanie pensji dla księży profesorów (powstanie listopadowe kosztowało seminarium 44.482.64 złp). Nowy rok szkolny 1831/1832 rozpoczyna się z opóźnieniem, bez egzaminów dla aspirantów. Liczba alumnów wynosi 17.

1833 – represje władz carskich po powstaniu listopadowym. Wielomiesięczne dochodzenie prowadzone pod nadzorem naczelnika powiatu kieleckiego, gen. Iwana Tutczeka, doprowadziło do wykrycia zaangażowanych w działalność patriotyczną kleryków kieleckiego seminarium. Na 26 alumnów za oczyszczonych z zarzutów uznano 10, natomiast 3 należało do grona podejrzanych – przeszli oni do Seminarium Głównego w Warszawie. Kolejnych 2 alumnów służyło w wojsku polskim jako podoficerowie, 1 przebywał w kadrach rekruckich – uciekli z Kielc przed przymusowym wcieleniem do armii carskiej. Specjalna komisja duchowno-świecka przeprowadziła dokładną rewizję w budynkach seminarium. Rektor zrezygnował z probostwa w Chomentowie.

1834 – w ramach represji popowstaniowych delegat apostolski i nuncjusz wiedeński Piotr Ostini mianuje ks. prał. Adama Paszkowicza, byłego członka konsystorza krakowskiego, tymczasowym administratorem części diecezji krakowskiej znajdującej się w zaborze rosyjskim. W ten sposób odsunięto od wpływu na życie seminarium biskupa krakowskiego Karola Skórkowskiego,

który zarządził wizytację w seminarium i przygotowywał przekazanie prowadzenia seminarium księżom misjonarzom z Krakowa. Duchowieństwo oficjalatu kieleckiego otrzymało kategoryczny zakaz od władz cywilnych kontaktowania się z bpem Skórkowskim.

12 grudnia: Komisja Rządowa województwa krakowskiego nakazała ściśle przestrzegać państwowych przepisów dotyczących przyjmowania kandydatów do stanu duchownego, m.in. okazania zgody pisemnej rektora i konsystorza, zezwolenia rodziców, zaświadczenia od władz obwodowych o uregulowaniu spraw wojskowych, zaświadczenia, że kandydat nie brał udziału w powstaniu listopadowym, dyplomu ukończenia nauki na poziomie publicznej szkoły wydziałowej, czyli czterech klas z egzaminem końcowym. Każdy, kto chciał wstąpić do seminarium, musiał w konsystorzu przedstawić wymienione zaświadczenie, najpierw uzyskane od władz cywilnych.

1835 – Rada Administracyjna Królestwa Polskiego po śmierci ks. Paszkowicza ponownie połączyła diecezję krakowską z oficjalem kieleckim i powierzyła ją władzy bpa Franciszka Zglenickiego, sufragana krakowskiego. Zachowano jednak oddzielne konsystorze (kurie) w Krakowie i w Kielcach. Na czele kieleckiego konsystorza stanął rektor seminarium, ks. Tomasz Świątkowski.

1839 – reformy seminarium dokonane przez ks. rektora Świątkowskiego: uzupełnił on grono profesorów do 5, wprowadził czteroletni kurs nauk, podzielony na trzy oddziały, z których pierwszy miał być dla aspirantów nieprzygotowanych odpowiednio do słuchania nauk teologicznych (nauczano ich na kursie wstępnym: języka polskiego, łaciny, katechizmu, historii powszechnej, geografii, rytów, śpiewu).

1841 – prałat katedralny, ks. Ludwik Łętowski, zostaje mianowany wikariuszem apostolskim i administratorem diecezji krakowskiej. Okólnik rządowy z 11 kwietnia 1842 r. część diecezji krakowskiej, leżącą w Królestwie Polskim, nakazał nazywać diecezją kielecko-krakowską z powodu zmiany nazwy guberni krakowskiej na kielecką.

Komisja diecezjalna z polecenia nowego administratora wizytuje seminarium duchowne, stwierdza, że spłacane są wcześniejsze długi i panuje względna stabilizacja ekonomiczna. Jednocześnie dochodzi wtedy do zmiany na stanowisku rektora: odchodzi ks. T. Świątkowski,rektorem mianowany zostaje proboszcz ze Stopnicy, ks. Maciej Majerczak, ostatni zwierzchnik seminarium pochodzący ze zgromadzenia księży komunistów (nie licząc krótkiego urzędowania rektora, ks. Kazimierza Wnorowskiego: 1872–1883).

Ks. L. Łętowski znosi urząd wiceregensa i zarazem wicedziekana, fundusz przeznaczony na ich utrzymanie przenosi na siódmego wikariusza w kolegiacie. Na skutek starań ks. Majerczaka urząd wiceregensa zostaje przywrócony, ale złączony z funkcją i pensją profesora.

1844 – zarządzenia bpa Łętowskiego reformujące seminarium: zakaz przyspieszania święceń kapłańskich, rozciągnięcie czasu formacji seminaryjnej do okresu 5 lat (I rok – wykłady języka łacińskiego, II rok – nauki filozoficzne i przygotowanie do studiowania Pisma Świętego, III rok – teologia i prawo kanoniczne, język polski i historia Kościoła we wszystkich rocznikach), kandydaci wstępujący do seminarium musieli mieć ukończone 18 lat, zabroniono młodzieży uczęszczać na wykłady w ubraniach cywilnych.

Ks. rektor M. Majerczak podczas swoich ośmioletnich rządów (1841–1849) przeprowadził wiele prac budowlanych na terenie seminarium: rozbudował i przedłużył alumnat, dodając do niego sale wykładowe, odnowił pokoje rektorskie, rozbudował mieszkania dla profesorów, odmalował kościół Trójcy Świętej, poprawił estetykę wyglądu budynku. Ponadto uporządkował otoczenie od strony ul. Krakowskie Przedmieście dzięki założeniu trotuarów i rynien oraz wybrukowaniu placu przed frontonem, a także rzeźbił bibliotekę z budynku szkolnego do sali dawnego tzw. muzeum znajdującego się na I piętrze. Kondycja finansowa seminarium była bardzo dobra, sfinansowano bieżące wydatki i odłożono kapitał na przyszłe inwestycje.

1846 – władze carskie zaniepokojone rozwojem organizacji patriotycznych wśród młodzieży polskiej starają się w szerszym zakresie nadzorować nauczanie i wychowanie alumnów w seminarium. Kontrola seminarium przeprowadzona przez carskiego senatora Andrzeja Storożenkę w asyście gubernatora kieleckiego skutkuje wydaniem surowych zarządzeń władz cywilnych dotyczących zgromadzeń: nakaz częstych rewizji wśród alumnów, zakaz wychodzenia poza budynek i zbierania się razem poza godzinami szkolnymi, obowiązek posiadania książeczki legitymacyjnej, z którą trzeba było poruszać się po kraju, informowanie policji o spotkaniach młodzieży duchownej w mieście z podejrzanymi ludźmi, rewidowanie alumnów i sprawdzanie literatury, którą przynoszą z miasta. Bp Łętowski polecił rektorowi czuwać nad wykonywaniem zarządzeń władz państwowych.

Kleryk kielecki Wincenty Ziółkowski podczas pobytu w Warszawie spotkał się z tamtejszym gimnazjalistą zaangażowanym w działalność niepodległościową i za *rozgłaszanie fałszywych wieści* władze carskie skazały go na 3 miesiące więzienia w twierdzy Zamość. Po odsiedzeniu wyroku powrócił do seminarium.

1848 – rezygnacja bpa Łętowskiego z rządów na terytorium części kieleckiej dotychczasowej diecezji krakowskiej na skutek konfliktu z władzami świeckimi. Jego następcą został mianowany rektor seminarium ks. M. Majerczak, któremu zakazano jakichkolwiek relacji urzędowych i korespondencji z poprzednikiem. Nuncjusz apostolski zaaprobował taki stan rzeczy, mianując ks. Majerczaka wikariuszem apostolskim części diecezji krakowskiej w Królestwie Polskim. Konsystorz kielecki stał się generalnym diecezji kielecko-krakowskiej.

1849 – mianowanie na stanowisko rektora ks. Walentego Kaweckiego, dotychczasowego proboszcza w Chmielniku, który po dwóch latach zrezygnował z funkcji na skutek braku umiejętności kierowania procesem wychowawczym i zarządzania gospodarką seminarium.

1851 – nowy rektor, ks. Aleksander Winczakiewicz, zdolny profesor i proboszcz w Rokitnie, po kilku latach kierowania seminarium składa swój urząd na skutek intryg zwolenników poprzedników.

1855 – mianowanie na stanowisko rektora profesora i proboszcza w Dzierzgowie, ks. Józefa Gawrońskiego, który prowadził seminarium w trudnych czasach powstania styczniowego.

1862 – 14 września: pielgrzymka z Kielc na uroczystości odpustowe na Świętym Krzyżu, prowadzona przez ks. Franciszka Brudzińskiego, wikariusza i prefekta szkół kieleckich. Wzięło w niej udział 6 kleryków. Byli świadkami wielkiej religijno-patriotycznej manifestacji, połączonej z przemówieniami i śpiewami pieśni narodowych z okazji przywiezienia z Warszawy krzyża połamanego przez żołnierzy carskich.

20 grudnia: we Wrocierzyżu na plebanii odbył się zjazd 30 księży z terenu pińczowskiego, w którym uczestniczyło kilku profesorów seminarium wraz z rektorem. Celem zjazdu było wyrażenie poparcia dla Komitetu Centralnego Narodowego przygotowującego powstanie styczniowe. Po spotkaniu władze carskie aresztowały ks. Nestora Bierońskiego, profesora seminarium i proboszcza w Małogoszczu. Ks. rektor Gawroński został poddany śledztwu z powodu odprawienia przed obradami zjazdu specjalnego nabożeństwa. Bp Majerczak był wzywany do naczelnika wojennego guberni radomskiej, gen. Aleksandra Uszakowa, żeby się tłumaczyć, dlaczego błogosławił patriotów podczas udzielania sakramentu bierzmowania w Daleszycach i czemu nie sprawował nabożeństwa dziękczynnego za 1862 r.

1863 – wybuch powstania styczniowego. Klerycy seminarium brali udział w manifestacjach kieleckich na placu przy kolegiacie, nie nosili jednak żałoby narodowej. Bp Majerczak trzymał alumnów w surowej dyscyplinie i zobowiązał profesorów do powstrzymywania wychowanków od udziału w działaniach partyzanckich. Tuż po rozpoczęciu działań wojennych klerycy zostali wezwani do sali teologicznej i ponownie nakazano im pozostać w murach uczelni. Mimo zakazu jeszcze tej samej nocy 2 alumnów zaciągnęło się do wojska powstańczego. Nauka odbywała się nadal normalnie. W latach 1863–1864 na ogólną liczbę 46 kleryków do powstania poszło 10, ale po jakimś czasie 6 z nich powróciło do różnych seminariów i uzyskało święcenia kapłańskie.

14 kwietnia: naczelnik wojenny powiatu kieleckiego, gen. Ksawery Czengiery, domaga się, aby klerycy nie chodzili na spacer w kierunku Karczówki, ponieważ tam często zjawiali się powstańcy.

Nałożenie kontrybucji wojennej na seminarium w wysokości 6% od dochodów. W sumie seminarium musiało zapłacić ze swoich folwarków 409.88.05 rubli.

1864 – aresztowanie profesora seminarium, ks. Ludwika Zajtza, za to, że jako regens konsystorza (kanclerz kurii) *wywierał ujemny wpływ* na bpa Majerczaka.

1865 – krótkotrwały areszt dla kleryka Jana Szpakiewicza podejrzewanego o kontakty z powstańcami.

13 marca: żądanie władz carskich skierowane do bpa Majerczaka o przedstawienie listy profesorów seminarium. Komisja państwowa w ramach represji popowstaniowych nie zatwierdziła ks. rektora J. Gawrońskiego i ks. profesora Floriana Majewskiego.

26 grudnia: ukaz carski, na mocy którego wszelki majątek nieruchomy i kapitały kościelne przechodziły na własność państwa, zakazano też ściągania dziesięcin, a na funkcjonowanie seminarium państwo miało przeznaczyć środki według własnego uznania. Seminarium kieleckiemu pozostawiono jedynie place pod budynkami z ogrodem i dwoma podwórzami, a na jego utrzymanie wyznaczono sumę 7.650 rubli rocznie, płatną w trzech ratach. Rozpoczęto starania o przydział jakiejś ilości ziemi w majątkach poduchownych pod Kielcami, dzięki czemu w 1886 r. z majątku Zagórze przyznano 6 mórg i 52 pręty na Wietrzni, a w 1904 r. za plac o powierzchni 135,5 prętów otrzymano 4 morgi 50 prętów. Przy kościołach parafialnych w diecezji z reguły pozostawiano jedynie 6 mórg z odpowiednim inwentarzem oraz środki zgromadzone na remont budynków sakralnych.

1866 – wzmożenie kontroli kleryków udających się na wakacje i ferie świąteczne. Musieli oni zgłaszać władzom policyjnym miejsca, do których dotrą na odpoczynek. Niedopełnienie tego obowiązku groziło karami. Zakazano wyjazdów na studia do ośrodków zagranicznych.

22 listopada: zerwanie konkordatu ze Stolicą Apostolską. Władze carskie dążyły do odizolowania Kościoła na ziemiach polskich od papieża, następnie podporządkowanie go sobie, wreszcie zniszczenie poprzez wywołanie opornych biskupów z diecezji i niemianowanie ich następców. Biskupi mieli zakaz prowadzenia bezpośredniej korespondencji ze Stolicą Apostolską, jedynie umożliwiono im to za pośrednictwem Kolegium Duchownego w Petersburgu.

1872 – ze stanowiska rektora odchodzi ks. J. Gawroński, bp Kuliński powołuje na to stanowisko ks. Kazimierza Wnorowskiego, który został w 1883 r. biskupem lubelskim.

1875 – próba wprowadzenia do seminarium nakazu nauczania kleryków języka, historii i literatury rosyjskiej pod pozorem, że księża jako urzędnicy stanu cywilnego powinni znać te przedmioty z racji prowadzenia

korespondencji z władzami. Bp Tomasz Kuliński nie zgodził się na te postulaty, jedynie ograniczył nauczanie historii do dwóch lat.

1882 – umowa pomiędzy Stolicą Apostolską i rządem carskim dotycząca seminariów duchownych na terenie Królestwa Polskiego. Seminaria diecezjalne miały pozostać pod kierownictwem kościelnym biskupów, ale w programie nauczania kleryków miała się znaleźć historia, literatura i język rosyjski wykładane przez nauczyciela świeckiego, nawet wyznania prawosławnego. W Kielcach tych przedmiotów nie wykładano, niemniej alumni nabywali umiejętność prowadzenia ksiąg metrykalnych i korespondencji w języku rosyjskim poprzez naukę pisania po rosyjsku i czytanie czasopism w języku rosyjskim.

1883 – początek działalności ks. rektora Pawła Sawickiego, który odremontował wewnątrz i zewnątrz kościół Trójcy Świętej, przedłużył alumnat w kierunku ul. Wesołej, przeznaczając nowe pomieszczenia na sale wykładowe i pokoje mieszkalne dla uczniów, których liczba wzrosła do 70.

1884 – 17 lipca: bp T. Kuliński wydaje *Ustawę Seminarium Duchownego Kieleckiego* reformującą funkcjonowanie duchownej uczelni, obejmującą *Ordo diurnus* i *Leges et Obligationes* księży komunistów odpowiednio poszerzone i przystosowane do współczesnych warunków. Zwierzchność seminarium stanowili: rektor, wicerektor, czterech profesorów i ojciec duchowny, ale bez określonej funkcji i pensji z utrzymaniem. Rektor zarządzał całością i wykladał także dwa przedmioty. Wicerektor był również profesorem, miał obowiązek kierowania wszystkimi ćwiczeniami dotyczącymi wychowania, karności i przewodniczył modlitwom, medytacjom, prowadził konferencje dla kleryków. Profesorowie mieli spotykać się na wspólne sesje oraz wykładać nauki na trzech wydziałach: przygotowawczym, filozoficznym i teologicznym. Przedmioty główne to: archeologia biblijna, hermeneutyka, introdukcja i egzegza biblijna, teologia dogmatyczna, moralna i pastoralna, patrologia, filozofia; zaś przedmioty pomocnicze: język i literatura łacińska oraz polska, historia powszechna, geografia, historia Starego i Nowego Testamentu z katechetyką, nauki przyrodnicze, śpiew, rubrum i ceremonie. Egzamininy miały być publiczne i prywatne. Przygotowanie do kapłaństwa w seminarium rozciągnięto do 5 lat. Kandydaci do seminarium dostarczali metrykę urodzenia, pozwolenie rodziców, świadectwo moralności od miejscowego proboszcza, składali ustny i pisemny egzamin wstępny z języka łacińskiego, polskiego, historii powszechnej, geografii, literatury polskiej oraz byli poddawani próbie głosu i słuchu.

1887 – zarządzenie gubernatora carskiego J. Hurki o inwigilowaniu uczniów seminarium i śledzeniu ich podczas ferii świątecznych i wakacji. Policja miała obowiązek powiadamiać w tajemnicy gubernatora, gdzie i ile czasu spędzali uczniowie poza seminarium.

1892 – z powodu zagrożenia rewizją carskiej policji w bibliotece seminaryjnej zniszczono wszelkie materiały obciążające, m.in. *podejrzane* książki i druki zagraniczne oraz zbiór gazetek polowych, broszur i ulotek z czasów powstania styczniowego.

Od września do grudnia: 3 groźne pożary w seminarium, które zniszczyły sale wykładowe z pokojami mieszkalnymi, przynosząc straty w wysokości 20 tys. rubli.

1893 – kolejne dwa pożary w budynku seminaryjnym wywołane przez tego samego kleryka chorego psychicznie. Sprawca został wydalony ze szkoły i przekazany w ręce policji.

19 stycznia: rewizja w seminarium przeprowadzona przez naczelnika żandarmerii carskiej, Surkowa, na skutek donosów jednego z kleryków, P. Gawrońskiego, który poinformował policję, że księża profesorowie i alumni posiadają patriotyczne książki. Podczas rewizji zabrano podejrzaną literaturę: rektorowi, wicerektorowi, ks. prof. Michałowi Sławecie i klerykowi Janowi Czekajowi.

21 lutego: list gubernatora J. Hurki do bpa T. Kulińskiego, w którym carski urzędnik zarzuca władzy diecezjalnej, że *wychowanie seminaryjne nie odbywa się w duchu ewangelicznym i nie dla dobra Kościoła i państwa*. Taki kierunek nie mógł być tolerowany w państwie. Gubernator zażądał zwolnienia ze stanowiska rektora, wicerektora, ks. prof. Sławetę i alumna Czekaja.

13 marca: druga brutalna rewizja żandarmów carskich w seminarium, trwająca 10 dni.

22 marca: w nocy aresztowano wszystkich księży profesorów i wywieziono ich do osławionego X Pawilonu warszawskiej cytadeli. Trzymano ich w ciężkich warunkach przez 23 miesiące śledztwa. Na mocy ukazu carskiego seminarium kieleckie zostało zamknięte na okres 4 lat. Bp Kuliński zwrócił się z prośbą do wszystkich biskupów Królestwa Polskiego, aby zechcieli przyjąć alumnów kieleckich do swoich seminariów. W rezultacie zabiegów ordynariusza kieleckiego klerycy zostali przydzieleni do następujących seminariów: do plockiego – 13, warszawskiego – 7, sejneńskiego – 7, sandomierskiego – 5, wrocławskiego – 5, do Rzymu zostało wysłanych 5, do Krakowa – 1, do Petersburga – 1, inni zrezygnowali z kapłaństwa.

1894 – 12 grudnia: rozkaz carski pozbawiający dożgonnie księży profesorów możliwości nauczania w seminarium i nakazujący zesłać na Sybir uwięzionych: ks. rektora P. Sawickiego na 5 lat, ks. wicerektora P. Frelka – 5 lat, ks. J. Prawdę – 5 lat, ks. F. Gruszczyńskiego – 3 lata, ks. S. Senkę – 5 lat, ks. K. Bochnię – 3 lata, ks. M. Sławetę – 3 lata. Alumnów wypuszczono na wolność. Bp Kuliński za słaby nadzór nad powierzoną sobie instytucją został ukarany pomniejszeniem pensji z 5 tys. do 2 tys. rubli rocznie. Celem uderzenia w seminarium było zmuszenie ordynariusza do rezygnacji z diecezji po to, by pozostała ona bez pasterza. *Sprawa kielecka* doprowadziła

do aresztowania i wywiezienia w głąb Rosji 17 księży z innych diecezji podejrzewanych o działalność antypaństwową.

1896 – rozporządzenie cara skierowane do generała gubernatora zmniejszyło czas zesłania profesorów: ks. Sawickiemu, ks. Frelkowi, ks. Sence – o 2 lata, ks. Gruszczyńskiemu, ks. Bochni, ks. Sławecie – o 1 rok z możliwością spędzenia reszty kary w europejskiej części Rosji. Ks. F. Gruszczyński zmarł po półtorarocznym pobycie na Syberii. Natomiast do diecezji powrócili ks. M. Sławetna i ks. K. Bochnia. Pozostali znaleźli sobie miejsce do odbycia reszty kary w różnych częściach Rosji, a ks. P. Sawicki na stałe osiadł w Odessie. Wszyscy, którzy powrócili z zesłania, objęli stanowiska wikariuszy w parafiach.

1897 – 3 maja: zgoda władz carskich na ponowne otwarcie seminarium i przyjęcie tylko 17 kandydatów. Starsi alumni mieli nadal pozostawać w seminariach, w których dotychczas studiowali. Kandydaci na rektora i profesorów mogli być proponowani tylko z innych diecezji.

6 listopada: początek nowego roku szkolnego w seminarium. Rektorem zostaje mianowany ks. Aleksander Kluczyński, zaś wicerektorem ks. Feliks Puchalski. Przedmiotów rosyjskich uczył Jan Matulewicz, nauczyciel miejscowego gimnazjum. Z powodu dużych zaległości w nauczaniu na poziomie szkoły średniej przez pierwsze dwa lata w seminarium uzupełniano braki wiedzy z przedmiotów gimnazjalnych.

1898 – starania bpa Kulińskiego o skompletowanie kadry naukowej seminarium kieleckiego. Na prośbę o pomoc wystosowaną do wszystkich ordynariuszów odpowiada pozytywnie tylko abp W. Popiel z Warszawy i bp wrocławski K. Bereśniewicz. Wstawiennictwo w Rzymie abpa Popiela przyniosło wreszcie pozytywny skutek. Na rektora władze carskie zatwierdziły ks. Aleksandra Kluczyńskiego, a na księży profesorów kapłanów warszawskich: ks. Wacława Giebartowskiego, ks. Jana Krajewskiego i ks. Feliksa Puchalskiego, ks. Michała Skowronka i ks. Wacława Niemierowskiego z diecezji wrocławskiej.

21 listopada: pismo bpa Kulińskiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych odrzucające propozycje władz carskich, zmierzające do rusyfikacji nauczania w seminarium. Biskup zgodził się na zwiększenie ilości godzin nauczania przedmiotów państwowych do 11 tygodniowo, ale zastrzegł, że nie widzi możliwości pogodzenia wykładów teologicznych w ostatnich latach seminarium z równoczesną nauką historii Rosji. Postulował wprowadzenie szóstego roku w nauczaniu, który miał przygotować kleryków do podjęcia w praktyce działań duszpasterskich.

1900 – 6 grudnia: *Instrukcja* dla osób delegowanych do asystowania przy egzaminach z przedmiotów państwowych w seminarium wydana przez ministra Oświecenia Narodowego, która podważała kwestię obecności na tych egzaminach ordynariusza diecezji i przysługujące mu prawo

przewodniczenia, dawania tematów pisemnych i przechowywania ocen. Nauczycielem przedmiotów państwowych zostaje Piotr Rostkowski.

1902 – 8 kwietnia: pismo bpa Kulińskiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w obronie uprawnień ordynariusza podczas egzaminów końcowych z przedmiotów państwowych zdawanych przez alumnów seminarium. Biskup kielecki nie zgodził się na procedurę polegającą na tym, że ci klerycy, którzy nie osiągną na egzaminie końcowym stopni zadowolających z przedmiotów państwowych, nie będą dopuszczeni do urzędów kościelnych.

1905 – 30 kwietnia: ukaz tolerancyjny likwiduje instytucję egzaminów poprawkowych z przedmiotów państwowych składanych przez księży przed władzami szkolnymi rosyjskimi i zezwala kapłanom na objęcie stanowisk kościelnych pod warunkiem ukończenia przez nich pełnej formacji seminaryjnej i zdanie końcowych egzaminów.

1906 – 26 lipca: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wycofało zarządzenie z 1887 r. o inwigilowaniu alumnów seminarium kieleckiego przebywających na feriach świątecznych i wakacjach. Nadal obowiązywały surowe przepisy dotyczące mówienia kazań przez kleryków w czasie wakacji.

1907 – umowa zawarta pomiędzy Stolicą Apostolską a rządem carskim dotycząca nauczania przedmiotów państwowych w seminariach. Odtąd biskup ordynariusz wybierał tematy na egzaminy i tylko on miał prawo wyznaczyć nauczyciela do nauczania tych przedmiotów w seminarium. Ta umowa zatrzymała proces rusyfikacji w seminarium i ograniczyła ingerencję władz carskich w sprawy dopuszczania kleryków do święceń. Nauczycielem przedmiotów państwowych zostaje mianowany Wincenty Kirchner.

1908 – ustabilizowanie się sytuacji w seminarium. Pracę naukową prowadzili profesorowie, którzy ukończyli Akademię Duchowną w Petersburgu: ks. Wincenty Bogacki, ks. Wincenty Zamojski, ks. Ludwik Gawroński, ks. Władysław Gacek, ks. Ludwik Jacek Pycia, ks. Karol Sikorski, ks. Lucjan Maciejewski i pierwszy po studiach zagranicznych – ks. Jerzy Matulewicz. Ilość alumnów osiągnęła liczbę 70. Zaczęło brakować dla nich miejsca w alumnacie.

1912–1914 – rozbudowa gmachu seminaryjnego przeprowadzona z inicjatywy nowego ordynariusza diecezji, bpa Augustyna Łosińskiego. Dzięki ofiarności wiernych (szczególnie z Zagłębia Dąbrowskiego), opodatkowaniu się księży na ten cel i dotacjom rządu carskiego udało się nadbudować drugie piętro, rozebrano alumnat i od nowa zbudowano go z cegły (z korytarzem od strony północnej i mieszkaniami od strony południowej), wzniesiono trzypiętrową tzw. Maciejówkę, wykończono budynek frontowy i alumnat, a w części od strony ul. Wesołej podciągnięto mury do okien kaplicy. Projektantem i nadzorcą był architekt gubernialny Juliusz Włodzimierski, natomiast z ramienia seminarium współpracował z nim prokurator seminaryjny, ks. Stanisław Bokwa.

1913 – 21 lipca: upomnienie bpa Augustyna Łosińskiego za zaniedbania w nauczaniu przedmiotów państwowych w seminarium. Władze carskie zarzucały klerykom niski poziom wiedzy z literatury rosyjskiej i historii Rosji. Winą za taki stan rzeczy obarczano nauczyciela W. Kirchera, wskazano też, że jest zbyt mała ilość godzin języka rosyjskiego tygodniowo. Stanowiska profesorów seminaryjnych objęli: ks. Zygmunt Pilch, ks. Bruno Lipiński, ks. Andrzej Nodzyński.

1914–1915 – podczas I wojny światowej nie prowadzono prac budowlanych. Rosjanie zaraz na początku działań wojennych zajęli niewykończony gmach seminaryjny na szpital wojskowy, następnie swoich rannych żołnierzy umieścili w nim Niemcy, a klerykom oddali dom przy ul. Kapitulnej, gdzie mieścił się wcześniej przytułek dla dzieci – sierot po Rosjanach. Nowym rektorem seminarium został mianowany ks. Ludwik Gawroński.

1915 – 12 października: na skutek trudności aprowizacyjnych bp Łosiński wystosował odezwę do duchowieństwa o pomoc w wyżywieniu kleryków i profesorów. W odpowiedzi zaczęły furmankami i wagonami płynąć dary z poszczególnych parafii w postaci zboża i kartofli.

1916 – powołanie do pracy dydaktyczno-wychowawczej kolejnych profesorów po studiach zagranicznych: ks. Jozefa Pawłowskiego i ks. Antoniego Sobczyńskiego.

1918 – odzyskanie przez Polskę niepodległości nie poprawia sytuacji materialnej seminarium. Nowy rektor, ks. Wacław Niemierowski, jak również prokuratorzy: ks. Franciszek Noszczyk i ks. Jan Skalski bronią profesorów i kleryków przed brakami żywnościowymi z powodu drożyzny i niskich płac. W tym roku do grona profesorów dołączają: ks. Franciszek Sonik, ks. Jan Skalski, ks. Józef Zdanowski.

1919–1920 – podczas wojny polsko-bolszewickiej gmach seminaryjny zostaje oddany na szpital Czerwonego Krzyża (filia Okręgowego Szpitala Wojskowego), w którym przebywało około 300 żołnierzy polskich i rosyjskich. Klerycy ukończyli kursy sanitariuszy i pomagali w ratowaniu życia na terenie szpitala znajdującego się w gmachu seminarium. Pięciu alumnów służyło w wojsku polskim jako ochotnicy, księża profesorowie pełnili służbę jako kapelani szpitalni w seminarium i na dworcu kolejowym. Po zakończeniu wojny (jesień 1920 r.) wszyscy klerycy i profesorowie powrócili do zwróconego seminarium budynku uczelni. Wśród nowych profesorów znaleźli się: ks. Kazimierz Dworak, ks. Michał Klepacz, ks. Teofil Jarzębski.

Wprowadzenie nowych kryteriów dla kandydatów do stanu duchownego: ukończenie sześciu klas gimnazjalnych i sześć lat przygotowania w seminarium. Zalecano docelowo przyjmować tylko młodzież męską po maturze.

1920–1924 – dalsze prace przy rozbudowie seminarium. Na podstawie projektu inżyniera architekta Wacława Nowakowskiego z Kielc rozpoczęto budowę od ul. Wesołej, gdzie na parterze wykończono salę gimnastyczną,

na pierwszym piętrze pokoje diakońskie, a na drugim piętrze kaplicę kłerycką z zakrystią. Przerobiono także w alumnacie wielkie sale na drugim piętrze – początkowo mające służyć jako sypialnie i miejsca wspólnej nauki – na małe pokoje mieszkalne. Biskup Łosiński powołał do grona wychowawców kłeryków nowych profesorów: ks. Pawła Tochowicza, ks. Piotra Kałwę, ks. Edwarda Gielniewskiego. Ukończyli oni uczelnie zagraniczne i Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Kurs przygotowawczy dla zgłaszających się do seminarium, który w następnym roku przemianowano na VII klasę gimnazjalną, dając początek liceum seminaryjnemu.

1921 – 22 stycznia: sesja Rady Pedagogicznej w seminarium, na której postanowiono zbierać się jeden raz w miesiącu i omawiać (w formie referatów i dyskusji) rozmaite zagadnienia pedagogiczne i wychowawcze.

1922–1928 – funkcjonowanie w gmachu seminaryjnym dwuklasowego liceum, w którym uczniowie (klasa VII i VIII) uzupełniali braki w wykształceniu i przygotowywali się do złożenia egzaminu maturalnego – koniecznego dla kandydatów do seminarium.

1924–1926 – prace przy tynkowaniu gmachu seminaryjnego.

1925 – zmiany granic diecezji kieleckiej na mocy bulli papieża Piusa XI spowodowały odejście 60 parafii, 104 kapłanów i 370 tys. wiernych. W drodze rekompensaty przydzielono z diecezji sandomierskiej 17 parafii i z wrocławskiej 1 parafię. Kłerycy z nowo utworzonej diecezji częstochowskiej (z części dawnej diecezji kieleckiej) pozostali nadal w seminarium kieleckim, a po ukończeniu studiów w liczbie 15 przyjęli święcenia w Częstochowie i tam już pracowali w duszpasterstwie. W celu omówienia granic diecezji przybywało do Kielc na rozmowy wielu biskupów z innych ośrodków kościelnych i przy tej okazji odwiedzali seminarium.

Ukończenie kaplicy seminaryjnej i przeniesienie do niej nabożeństw z Sali Synodalnej.

1927 – po zamknięciu liceum do seminarium przyjmuje się kandydatów tylko z maturą.

20–22 kwietnia: IV Zjazd Związku Zakładów Teologicznych w Polsce.

5–7 lipca: obrady I Synodu Diecezjalnego.

13 listopada: obchody 200-lecia istnienia seminarium połączone z uroczystością ku czci św. Stanisława Kostki (Msza św. w kościele Trójcy Świętej, okolicznościowa wystawa i specjalne przedstawienie teatralne).

1928–1933 – ks. rektor Wacław Niemierowski wraz z ks. wicerektorem Józefem Pawłowskim kierują pracami przy estetycznym urządzeniu wnętrza i otoczenia seminarium.

1928 – 8 grudnia: ogłoszenie nowego *Statutu Seminarium Duchownego* w Kielcach.

1929 – wprowadzenie nowego *Statutu* seminarium.

1934 – 22 grudnia: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nie przyznało kieleckiemu seminarium *prawa zakładów wyższych*, zaliczając je do pierwszej grupy bez praw państwowej uczelni wyższej, chociaż klerycy posiadali maturę państwową, profesorowie mieli stopnie naukowe uzyskane na uniwersytetach krajowych i zagranicznych. Wielokrotne interwencje biskupów kieleckich w tej sprawie pozostają bez odpowiedzi.

1936 – 24 kwietnia–4 maja: wizytacja apostolska seminarium przeprowadzona przez o. Benjamina Rzyzińskiego OFM. Wizytator brał udział w ćwiczeniach duchownych i wykładach, odbywał konferencje z wychowawcami i profesorami, rozmawiał z przedstawicielami poszczególnych roczników i zwiedzał gmach seminarium.

15 czerwca: po śmierci ks. rektora Wacława Niemierowskiego na to stanowisko zostaje powołany ks. Józef Pawłowski.

1937 – ukończenie polichromii w kaplicy seminaryjnej namalowanej przez Zdzisława Gedliczkę z Krakowa; wyposażenie wnętrza kaplicy w ołtarze, konfesjonały, ławki (według projektu architekta Wasiewicza; wykonano je w Firmie św. Wojciecha w Poznaniu) i witraże (dzieło krakowskiej firmy Zakłady Żeleńskiego).

1938 – 11 lutego: *Decretum reformationis* z przeprowadzonej wizytacji apostolskiej seminarium wskazuje pewne problemy w funkcjonowaniu uczelni duchownej w Kielcach i zaleca ograniczenie obowiązków dydaktycznych rektora, wicerektora i ojca duchownego, aby więcej czasu poświęcali sprawom funkcyjnym. Kongregacja do Spraw Seminariorów i Uniwersytetów nakazała mianować prefekta studiów i wprowadziła sześcioletni okres studiów seminaryjnych.

28 listopada: na skutek interwencji ordynariusza diecezji, bpa Czesława Kaczmarka, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydało rozporządzenie zaliczające *nauczycieli religii, którzy ukończyli Seminarium duchowne Rzymsko-Katolickie w Kielcach do posiadających studia wyższe, pod warunkiem iż wykażą się posiadaniem świadectwa dojrzałości szkoły średniej, uprawniającego do odbywania studiów akademickich*. W ten sposób seminarium uzyskało status szkoły wyższej.

1939 – 26 czerwca: reorganizacja seminarium na podstawie wytycznych powizytacyjnych Kongregacji ds. Seminariorów i Uniwersytetów. Bp Kaczmarek powołał na stanowisko rektora ks. Jana Jaroszewicza, do pomocy dodał mu prefekta ks. Piotra Oborskiego, stanowisko ojca duchownego powierzył ks. Wojciechowi Piwowarczykowi, a funkcję prokuratora oddał w ręce dotychczasowego proboszcza parafii Sokolniki, ks. Ignacego Kaczmarskiego. Urząd wicerektora nie został obsadzony.

Podstawą utrzymania seminarium było gospodarstwo seminaryjne pod Kielcami o powierzchni 14 mórg i 276 przętów.

2 września: bombardowanie Kielc przez samoloty niemieckie. Jedna bomba spadła na dach alumnatu, przebiła drugie piętro i wybuchła w mieszkaniu ks. J. Zdanowskiego. Mieszkańcy seminarium przetrwali naloty bez strat w piwnicy zamienionej na schron.

4 września: po uzyskaniu zgody od biskupa ordynariusza 75% kleryków oraz profesorów opuściło Kielce i udało się w kierunku wschodnim, uciekając przed najeźdźcami i docierając do Pińska oraz Równego. Jeden z profesorów, ks. Paweł Tochowicz, przez Węgry i inne kraje dotarł do Brazylii. Po zakończeniu kampanii wrześniowej ze wschodu powrócili wszyscy bez strat. Jedynie kleryk Adam Różalski z Pińczowa zginął w swoim rodzinnym mieście zastrzelony przez żołnierza niemieckiego, gdy wracał z kościoła do domu.

Wrzesień: ofiarowanie gmachu seminaryjnego na Szpital Miejski z miejscem dla 1300 chorych (szpital został wyrzucony z dotychczasowej siedziby przez okupanta niemieckiego).

6 października: prośba skierowana przez ks. rektora J. Jaroszewicza do władz niemieckich o uznanie zajęcia na rzecz kleryków domu przy ul. Kościuszki 4. Urządzono w tym budynku kaplicę i udostępniono alumnom z roku VI, który pod kierownictwem ks. Józefa Łapota przygotowywał się do pierwszych święceń czasu wojennego udzielonych 13 klerykom 17 lutego 1940 r.

25 października: zjazd młodszych seminarzystów na nowy rok akademicki. Klerycy zostali umieszczeni początkowo w budynku Liceum Żeńskiego im. Królowej Jadwigi Sióstr Nazaretanek przy ul. Słowackiego 5, gdzie znajdowała się kaplica szkolna. Przygarnięto również kleryków z obcych diecezji, których liczba utrzymywała się przez wszystkie lata wojny na stałym poziomie 20–30 osób. Klerycy, dla których brakowało miejsca w gmachu liceum, mieszkali w domach prywatnych na terenie Kielc.

Grudzień: władze niemieckie oddały seminarium część gmachu seminaryjnego w skrzydle frontowym i drugie piętro alumnatu. Przeniesiono tu wykłady, zawieszono na trzy tygodnie podczas Świąt Wielkanocnych.

1940 – częste wizyty Gestapo w budynku seminarium doprowadziły do zapieczetowania biblioteki głównej ze względu na niebezpieczeństwo korzystania z literatury zawierającej treści patriotyczne. Dzięki temu zbiory biblioteczne ocalały z pożogi wojennej. Podręczna biblioteka została przeniesiona na chórek organowy w kościele Trójcy Świętej i tam ukryta.

23 lipca: dyrekcja Szpitala Miejskiego przejmując na potrzeby oddziału ginekologicznego dwa pokoje na pierwszym piętrze alumnatu.

Sierpień: ze względu na zagrożenie przejściem reszty budynku seminaryjnego klerycy dwa tygodnie wcześniej niż dotychczas wracają z wakacji i rozpoczynają nowy rok formacji. Na kurs I zgłasza się 9 kandydatów do kapłaństwa. Z powodu zamknięcia przez okupanta wszystkich szkół średnich

wielu kandydatów do seminarium nie posiadało matury, dlatego zorganizowano dla nich dwuletni uzupełniający wiedzę kurs wstępny, zlokalizowany w Domu Księży Emerytów, pod zarządem ks. Adama Szafrąńskiego. Regularne wykłady licealne dla 20 kandydatów na dwóch kursach prowadzili tam częściowo profesorowie seminarium, a w planie zajęć figurowały zamiast np. historii Polski – historia Kościoła, zamiast fizyki i matematyki – kosmogonia, zamiast języka polskiego – wymowa kościelna.

29 września: opuszczenie gmachu seminaryjnego przez kleryków i profesorów. Niemcy pozostawili w budynku tylko dwa mieszkania profesorskie dla rektora jako proboszcza kościoła Trójcy Świętej i refektarz klerycki. W ten sposób rektor i prokurator przez cały okres okupacji mieszkali w seminarium. Alumni z kursów wstępnych udali się do domów rodzinnych i tam prywatnie przygotowywali się do egzaminów, podobnie uczynili alumni z kursów I, II, III, natomiast najstarsi klerycy przenieśli się do Domu Księży Emerytów.

28 października: młodszy klerycy wracają z domów rodzinnych i rozpoczynają naukę w domu biskupim.

II połowa listopada: po ostrzeżeniu z magistratu kieleckiego, że władze niemieckie są na tropie nielegalnego nauczania w seminarium i zamierzają przeprowadzić w najbliższym czasie aresztowania, rozpuszczono kleryków do domów rodzinnych, nakazując im prywatne przygotowanie się do egzaminów w sesji zimowej. W Kielcach pozostali tylko klerycy z kursu VI, którzy zamieszkali w trzech pokojach domu biskupiego.

1941 – 10 lutego: aresztowanie przez Gestapo byłego rektora, ks. Józefa Pawłowskiego (zginął w Dachau 9 stycznia 1942 r.) i profesora liturgiki, ks. Franciszka Mazurka (umarł z głodu w obozie koncentracyjnym 19 września 1942 r.).

7 marca: zwołanie 77 kleryków na zajęcia do Kielc. Kurs I, II, III umieszczono w pałacu biskupim, kurs IV i V w Domu Księży Emerytów, kurs VI w wikariacie katedralnym.

17 marca: początek wykładów w nowym roku akademickim. Kilkunastu kleryków nie wytrzymało trudności lokalowych i zrezygnowało z przygotowania do kapłaństwa. Nastąpiły też zmiany w gronie profesorskim: ks. P. Oborski ustąpił z urzędu prefekta, ale na wykłady z filozofii dojeżdżał jeszcze przez rok, natomiast jego miejsce zajął ks. Adam Szafrąński, który podjął się wykładać również liturgikę; ks. dr Józef Umiński ze Lwowa nauczał historii Kościoła, a profesor z Poznania, ks. Aleksander Żychliński, dojeżdżał z Kaliny i wykładał zasady filozoficzno-teologiczne św. Tomasza.

Kwiecień: władze niemieckie zmusiły kleryków do opuszczenia pałacu biskupiego, przeznaczony odtąd na kwaterę dla generała Herrgotta. Przenieśli się oni do wikariatu katedralnego i początkowo spali na siennikach

ułożonych na podłodze. Z czasem zorganizowano łóżka i krzesło dla prowadzącego wykłady.

30 kwietnia: kolejna przeprowadzka kleryków po wydaniu rozporządzenia przez władze okupacyjne o opuszczeniu Domu Księży Emerytów. Kurs V przeniósł się na plebanię kościoła św. Wojciecha, skąd po kilku miesiącach przeszedł do domu przy ul. Wesołej 25, gdzie pozostał już do końca wojny pod opieką rektora. Natomiast kurs VI uzupełnił skład w wikariacie i przeniósł się do gmachu przy ul. Niecałej 5. Tam z klerykami zamieszkiwał ojciec duchowny, ks. Wojciech Piwowarczyk, a także początkowo ks. prefekt Adam Szafranski i mianowany 19 lipca wicerektor, ks. Józef Łapot. Pozostali profesorowie mieszkali w domach prywatnych w mieście, natomiast ks. Stanisław Włudyga w Niewachlowie.

Maj: po Żydach przesiedlonych do getta przejęto dziesięciopokojowe mieszkanie znajdujące się na II piętrze przy ul. Niecałej 5. Po przeprowadzeniu niezbędnych remontów przeniesiono tam z wikariatu katedralnego młodsze kursy. Urządzono w małym pokoiku kaplicę, którą na czas odprawiania Mszy św. poszerzano przez otwarcie drzwi o sąsiedni pokój – po nabożeństwie znowu służył alumnom za salę wykładową i jadalnię, aż do czasu kiedy uzyskano na parterze większy pokój na urządzenie refektarza. Przez cały dzień klerycy przebywali w tym budynku na wykładach, a wieczorem wracali do swoich noclegowni rozrzuconych w kilku miejscach Kielc. Warunki pracy i snu były niemal obozowe. Klerycy wydawali pismo sodalicyjne „Moderator”, przemianowane później na „Nasze Myśli”. Na sesjach pedagogicznych nauczyciele seminarium dokształcali się dzięki referatom i odczytom wygłaszanym przez miejscowych oraz zapraszanych z różnych środowisk naukowych profesorów.

1942 – wprowadzenie nowego regulaminu egzaminów, przygotowanego przez ks. wicerektora J. Łapota. Dotychczasowy system komisyjny zdawania egzaminów został zastąpiony przez dwa rodzaje egzaminów: prywatny (*colloquium*), składany w każdym półroczu przed profesorem z przedmiotów zasadniczych, liczących więcej niż dwie godziny tygodniowo wykładów oraz publiczny (*rigorosum*), składany przed komisją z całości materiału, według podanych przez profesora tez, z przedmiotu zasadniczego, stanowiącego dydaktyczną oś nauczania (filozofia, historia Kościoła, Pismo Święte, teologia dogmatyczna i moralna, prawo kanoniczne, teoria pasterzowania, katechetyka, liturgia).

1944 – **5 sierpnia:** podczas powstania warszawskiego ginie kleryk kielecki Antoni Braunschweig, rozstrzelany przez Niemców.

8 grudnia: ogłoszenie nowego regulaminu seminarium, ułożonego przez ks. rektora J. Jaroszewicza, przy współpracy ks. Szczepana Sobalkowskiego, ks. Stanisława Mąkowskiego z Płocka, ks. Jana Piwowarczyka z Krakowa, ks. Władysława Lohna – jezuity krakowskiego, ks. Aleksandra Żychlińskiego z Poznania.

1945

1 stycznia: kleryk Jan Poncyliusz zostaje zabity przez niemieckiego żołnierza koło stacji wąskotorowej Jastrzębia, niedaleko od Warszawy.

15 stycznia: ofensywa styczniowa przynosi wyzwolenie Kielc spod okupacji hitlerowskiej. Wokół gmachu seminaryjnego wybuchały pociski z radzieckich katiusz, który pozostawiły ślady w murach i zniszczyły szyby w oknach. Nie zanotowano jednak poważniejszych uszkodzeń. Wnętrze seminarium zostało kompletnie obrabowane z umeblowania przez niemieckiego okupanta. Szkody wojenne, obliczone według cennika z 1 września 1939 r., wynosiły 442 tys. złotych przedwojennych. Klerycy zaraz po ustaniu działań wojennych zamieszkali w części gmachu i przystąpili do remontów, natomiast władze seminaryjne czyniły zabiegi o zwrot całego budynku prawowitym właścicielom. Większa część seminarium została zajęta przez Szpital Wojskowy (parter i I piętro alumnatu, 3 pokoje od frontu, mniejsza kuchnia).

9 lutego: bp Cz. Kaczmarek w piśmie do pełnomocnika Rządu Tymczasowego w Kielcach, Edwarda Ochaba, poinformował, że nie potrafi zmieścić w 11 odzyskanych pokojach 70 alumnów i 14 profesorów oraz prowadzić w takich warunkach działalności naukowo-dydaktycznej. Szpital Miejski odzyskał już swój budynek, a pomimo tego nadal zajmuje większość gmachu seminaryjnego i dodatkowo przygotowuje się do uruchomienia szkoły dla pielęgniarek-higienistek. Nie uzyskano żadnej odpowiedzi na tę prośbę. Następne pismo powołujące się na zapisy w Manifeście PKWN o zwrocie własności zrabowanej przez Niemców Kościołowi wreszcie poskutkowało – wojewoda kielecki poprosił kurię diecezjalną o wyznaczenie przedstawicieli do dalszych rozmów, ponadto obiecał, że natychmiast po opuszczeniu Szpitala św. Aleksandra przez radziecki Szpital Wojskowy kielecki Szpital Miejski zostanie tam z powrotem przeniesiony wraz ze szkołą pielęgniarek-higienistek. Sprawa jednak rozciągnęła się w czasie, Ministerstwo Zdrowia uzależniało opuszczenie gmachu seminaryjnego od znalezienia lokalu zastępczego.

26 marca: kolejne pismo ordynariusza diecezji do premiera Rządu Tymczasowego, Edwarda Osóbki-Morawskiego, z prośbą o interwencję w sprawie odzyskania gmachu. Gdy biskup nie otrzymał żadnej odpowiedzi, złożył protest na ręce wojewody kieleckiego przeciwko przetrzymywaniu budynku i uruchomieniu w nim szkoły dla pielęgniarek, podczas gdy klerycy muszą mieszkać w cudzych mieszkaniach.

Po zakończeniu wojny klerycy *obcy* (pochodzący z innych diecezji) zaczęli opuszczać Kielce i wracać do swoich macierzystych wspólnot kościelnych. Z zestawienia ks. rektora J. Jaroszewicza wynika, że w latach 1939–1945 alumnów z obcych diecezji było w kieleckim seminarium 86, w tym 26 przyjęło kapłaństwo, 3 pozostało już na stałe w diecezji kieleckiej,

natomiast 32, przebywając zbyt krótko, nie zostało nigdzie zanotowanych. Oprócz tych przebywających w seminarium dodatkowo 13 kleryków otrzymało w Kielcach święcenia kapłańskie.

14 czerwca: okólnik bpa Cz. Kaczmarka do duchowieństwa diecezji kieleckiej dotyczący zniszczeń wojennych w seminarium i zawierający prośbę o pomoc w remoncie, jak również przysłanie kandydatów na I kurs. Dzięki temu wezwaniu w krótkim czasie napłynęły z parafii środki na remont budynku – uzupełniono braki w meblach i innym sprzęcie potrzebnym do funkcjonowania instytucji kształcącej duchowieństwo.

Czerwiec: cały *wojenny* zarząd seminarium, oprócz ojca duchownego, ks. Wojciecha Piwowarczyka, podał się do dymisji. Powołano nowe władze na czele z ks. rektorem Szczepanem Sobalkowskim, ks. wicerektorem Franciszkiem Ilkowem-Gołąbem (jezuitą), ks. prefektem Stanisławem Władygą, ks. prokuratorem Władysławem Widłakiem.

20 października: inauguracja nowego roku akademickiego. Na pierwszy rok zgłosiło się 16 kandydatów, w sumie było więc 47 alumnów (na poszczególnych rocznikach: VI – 5, V – 13, IV – 1, III – 5, II – 7, I – 16), którzy wraz z wychowawcami tłoczyli się w pokojach we frontowej części gmachu, natomiast profesorowie zajmowali kwatery w mieście. Nadal w części budynku mieścił się Szpital Miejski i szkoła dla pielęgniarok.

13 listopada: bp Kaczmarek powołuje w Kielcach Diecezjalne Dzieło Powołań Kapłańskich, którego celem stało się budzenie nowych powołań, ponieważ podczas wojny i okupacji zmarło 50 księży kieleckich, a do obozów koncentracyjnych wywieziono 28, obniżyła się też liczba kleryków do 40.

6 grudnia: bp Kaczmarek w piśmie do Ministerstwa Zdrowia w ostrym tonie zwrócił uwagę na to, że seminarium i szkoła pielęgniarok nie mogą funkcjonować w jednym miejscu i zagroził, że jeżeli opuszczenie gmachu nadal będzie odwlekane, to się odwoła do opinii publicznej. Takie postawienie sprawy odniosło skutek, ponieważ po kilku tygodniach Szpital Miejski opuścił mury seminarium.

Poważnym problemem pierwszych lat powojennych była kwestia utrzymania profesorów, którzy przez całą wojnę pobierali minimalne wynagrodzenie, a właściwie pracowali jedynie za utrzymanie. Rektor zobowiązał się w listopadzie 1945 r. uregulować sprawę uposażenia profesorskiego. Na rok 1945 profesorowie dostali zaliczkę, natomiast potem w ramach pensji mieli otrzymywać 200 zł za godzinę wykładu oraz mieszkanie i jedzenie za darmo.

Darowizna ks. Wiktora Stanka na rzecz seminarium, który w testamencie przekazał działkę placową o obszarze 823 m kw. przy ul. Pomorskiej 35; zaraz potem ją sprzedano.

1946

Styczeń: po opuszczeniu Szpitala Miejskiego do seminaryjnego gmachu wprowadził się Garnizonowy Szpital Wojskowy, zajmując parter i I piętro alumnatu, 3 pokoje od strony frontu oraz mniejszą kuchnię. Alumnów rozmieszczono w pokojach na II piętrze, oddano im także do dyspozycji sale wykładowe, kaplicę wewnętrzną, która ocalała wraz z bogatą malaturą i wykonanymi przed wojną ołtarzami. Relacje pomiędzy seminarzystami a personelem szpitala wojskowego układały się bardzo dobrze.

6 czerwca: pismo ks. rektora Sz. Sobalkowskiego do Ministerstwa Obrony Narodowej sugerujące opuszczenie budynku przez Garnizonowy Szpital Wojskowy na mocy umowy z 5 grudnia 1945 r., tym bardziej że milicja opuściła szpital wojskowy na ul. Ogrodowej, udostępniając lokal do zagospodarowania. W sprawę wniósł się wtedy kielecki Urząd Bezpieczeństwa z zamiarem zajęcia dla siebie części gmachu przy ul. Ogrodowej.

9 września: zjazd alumnów po wakacjach. Kurs I liczył 10 kandydatów.

10–17 września: rekolekcje dla alumnów pod przewodnictwem ks. Stanisława Poczty, psychologa i ojca duchownego w Gnieźnie.

19 września: wycieczka seminarzystów na Święty Krzyż i do Świętej Katarzyny. Najpierw odbyła się Msza św. w klasztorze na Świętym Krzyżu, ucałowanie relikwii, śniadanie i zwiedzanie klasztoru – dawnego więzienia. Potem w czasie zwiedzania kaplicy w Świętej Katarzynie klerycy spotkali bpa Franciszka Sonika. Po obiedzie wszyscy udali się na Łysicę. Wieczorem odbyło się w seminarium pożegnanie ks. prof. Oborskiego, który odjechał do Warszawy, gdzie miał wyklądać na uniwersytecie.

20 września: inauguracja 226. roku wykładowego. Na rozpoczęcie Mszę św. w kaplicy seminaryjnej odprawił bp Czesław Kaczmarek, następnie ordynariusz diecezji przyjął – zgodnie z wymogami prawa kanonicznego – *Wyznanie wiary* i *Przysięgę antymodernistyczną* od księży profesorów, potem w Sali Teologicznej odbyła się akademicka: rektor wygłosił przemówienie inauguracyjne, ks. prof. Stanisław Włudyga przedstawił odczyt pt. *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa w świetle Ewangelii*, na zakończenie przemówił ponownie bp Kaczmarek, wreszcie alumni zaśpiewali *Gaude Mater Polonia...* Liczba wszystkich alumnów kieleckiego seminarium wynosiła 47. Budynek seminaryjny nadal jest podzielony pomiędzy Garnizonowy Szpital Wojskowy (zajmuje dolne kondygnacje w skrzydle od ul. Wesołej) a seminarium duchowne (przydzielono alumnom i wychowawcom 17 pokoi na II piętrze, sale wykładowe i kaplicę, która ocalała, gdyż Niemcy urządzili w niej kino podczas okupacji). Na potrzeby seminarzystów zakupiono 50 łóżek.

26 października: obłóczyny 11 alumnów pierwszego rocznika. Rektor zachęcił obłoczonych, aby nigdy nie zdejmowali strojów duchownych.

22 listopada: coroczna akademie ku czci św. Cecylii: przedstawiono dwa krótkie odczyty na temat śpiewu gregoriańskiego i św. Cecylii, odegrano kilka utworów na pianinie, chór seminaryjny śpiewał pieśni.

6 grudnia: kurs IV przygotował coroczny wieczór mikołajkowy, podczas którego przyszedł przebrany za św. Mikołaja kleryk i rozdawał prezenty. Obecny był na spotkaniu bp Cz. Kaczmarek i profesorowie seminarium.

8 grudnia: akademie ku czci Niepokalanego Poczęcia NMP zorganizowana przez Sodalicję Mariańską. Treść przedstawienia ukazywała cztery fazy macierzyństwa Maryi.

10–22 grudnia: egzaminy na zakończenie sesji jesiennej (I semestr). Kurs VI składał rygorozum z teologii moralnej, 6 alumnów z roku VI przygotowywało się do święceń subdiakonatu.

1947

21 lutego: założenie seminaryjnej drużyny harcerskiej, składającej się z 25 członków i podzielonej na 3 zastępy. Miała profil instruktorski, po jej ukończeniu (trzy lata formacji) uzyskiwało się tytuł Harcerza Rzeczypospolitej Polskiej. Kierownikiem i wykładowcą mianowano ks. Pyzika, protektorat nad drużyną sprawował rektor.

9 marca: coroczna uroczysta *Akademia Tomaszowo-Papieska*, w której wzięli udział: bp F. Sonik, księża z Kielc oraz goście, a wśród nich ks. kan. dr Jan Piwowarczyk, redaktor „Tygodnika Powszechnego” z Krakowa, przedstawiciel Sodalicji Mariańskiej Panów i przedstawiciel młodzieży licealnej męskiej szkół kieleckich. Podczas akademii ks. Piwowarczyk wygłosił prelekcję pt. *Święty Tomasz a czasy dzisiejsze*, natomiast klerycy przedstawili inscenizację pt. *Świat i tiara* z użyciem sugestywnych dekoracji.

W następnych dniach gość z Krakowa wygłosił jeszcze kilka wykładów, m.in. *Państwo z punktu widzenia etycznego*, *Norma moralności społecznej*, *Zagadnienie własności prywatnej*.

15 marca: odzyskanie całego budynku seminaryjnego. Wnętrza opuszczone przez szpital wojskowy były bardzo zniszczone i brudne. Część alumnów przeniosła się wtedy na I piętro, zajmując siedem pierwszych pokoiów, pozostałe pokoje na wymienionej kondygnacji malowano, by po Wielkanocy nadawały się do zamieszkania.

31 marca: wyposażenie kaplicy seminaryjnej w nowe stacje drogi krzyżowej w postaci płaskorzeźb wykonanych w drewnie. Stacje ufundował ks. Głowacki (koszt 77 tys.), a wykonał je artysta rzeźbiarz Wojciech Durek z Kielc.

14–20 kwietnia: bezinteresowne wykonanie przez W. Durka płaskorzeźby przedstawiającej Chrystusa w otoczeniu alumnów szykujących się do kapłaństwa, odbierających od swego Mistrza błogosławieństwo na nową drogę życia. Dzieło artysty umieszczono przy klatce schodowej na I piętrze.

20 kwietnia: święcenia kapłańskie 13 alumnów VI kursu (11 kieleckich i 2 łódzkich). Był to najliczniejszy kurs w porównaniu z kilkoma poprzednimi latami. Po święceniach, zgodnie ze zwyczajem, biskup ordynariusz zaprosił neoprezbiterów do siebie na śniadanie, zaś kilka godzin później podczas obiadu pożegnali się oni z całą wspólnotą seminaryjną.

Lipiec–sierpień: wakacje kleryków w miejscowości Błonie nad Dunajcem w diecezji tarnowskiej z inicjatywy i fundacji bpa Czesława Kaczmarka. Większa część kleryków kieleckich odpoczywała razem z klerykami tarnowskimi od trzech do sześciu tygodni.

6 września: powrót alumnów z wakacji. Na I kurs zgłosiło się 19 kandydatów.

15 sierpnia: odezwa bpa Cz. Kaczmarka *W sprawie zbiórki na seminarium*, którą ordynariusz polecił odczytać we wszystkich kościołach diecezji 21 września. Celem odezwy było zorganizowanie zbiórki we wszystkich wioskach przez powołane Komitety Zbiórkowe i przekazanie darów na potrzeby seminarium.

14 września: udział seminarzystów w diecezjalnym jubileuszu 25-lecia święceń kapłańskich bpa Cz. Kaczmarka. Kazanie na uroczystej sumie w katedrze o godz. 11 wygłosił bp Michał Klepacz, ordynariusz łódzki, wcześniej profesor seminarium kieleckiego. Po południu w sali Domu Kultury odbyła się uroczysta akademie z przemówieniem ks. rektora Szczepana Sobalkowskiego. Na zakończenie wszyscy odśpiewali pieśń *My chcemy Boga*.

15 września: wycieczka do Dobromyśla, po trzygodzinnej kąpieli powrót pieszo do Kielc.

16 września: inauguracja roku wykładowego i zmiany w gronie profesorskim. Na miejsce wykładowcy historii Kościoła, ks. Tomasza Wróbla, został powołany redaktor kwartalnika historycznego „Nasza Przeszłość”, ks. A. Schletz CM. Udostępniono alumnom zasoby podręcznej biblioteki seminaryjnej.

7 października: wprowadzenie nauki języków obcych (angielskiego, niemieckiego, francuskiego) w zakresie studiów dobrowolnych. Wykładowcą mianowano R. Ertela. Każdy język wykładany był w dwóch grupach: bardziej zaawansowanej i mniej zaawansowanej. Lekcje odbywały się dwa razy w tygodniu, a miesięczna opłata uczestników wynosiła 100 zł.

21 października: uruchomienie podręcznej biblioteki dla profesorów, wyposażonej w większości w książki nadesłane z Francji, czasopisma i dzienniki krajowe.

28 października: prelekcja artysty malarza P. M. Myksy, który wykonał kolorowe tło do płaskorzeźby przedstawiającej Jezusa przyjmującego i rozsyłającego uczniów.

Jesień: powołano do istnienia Niższe Seminarium Duchowne jako dar na jubileusz 25-lecia kapłaństwa bpa Kaczmarka. Początkowo mieściło się ono na parterze alumnatu, w przyszłości planowano zbudowanie osobnego

budynku w ogrodzie seminaryjnym. Na lekcje uczniowie uczęszczali do Liceum św. Stanisława Kostki, a po jego zamknięciu w 1949 r. przez władze państwowe mieli studium domowe. W takim stanie przetrwało ono do 1955 r., kiedy to zostało zamknięte z powodu niemożliwości wykonania stawianych żądań przez władze szkolne w związku z polityką ery stalinowskiej. Po odwilży październikowej Niższe Seminarium Duchowne zostało ponownie powołane 25 lipca 1959 r. pod nazwą Studia Filozoficzne w zakresie klas licealnych, począwszy od klasy VIII. Istniało tylko jeden rok. Z powodu nacisków władzy komunistycznej za działalność bpa Kaczmarka ponownie zamknięte 19 sierpnia 1960 r.

12 listopada: w katedralnej sali parafialnej seminarzyści słuchali odczytu Jerzego Zawieyskiego o humanizmie chrześcijańskim. Prelegent wyjaśniał założenia egzystencjalizmu, o którym klerycy niewiele wówczas wiedzieli, jak sami przyznali.

16 listopada: akademie seminaryjna związana z jubileuszem 25-lecia święceń kapłańskich bpa Cz. Kaczmarka, połączona ze złożeniem darów jubileuszowych. Darami złożonymi przez seminarium były dwa numery „Naszych Myśli” (jeden numer dedykowano ordynariuszowi, a drugi – jego matce) oraz srebrny kielich zakupiony za pieniądze alumnów.

27 listopada: wizyta wychowanka i wieloletniego profesora kieleckiej uczelni duchownej, bpa M. Klepacza z Łodzi. Odprawił Mszę św. w intencji rektorów: ks. Niemierowskiego i ks. Pawłowskiego. Następnie oglądał przedstawienie pt. *Ostende mihi viam* przygotowane przez kleryków. Na akademie zaproszeni zostali przedstawiciele Wojewódzkiego Wydziału Kultury. Jeden z nich stwierdził, że wystawiony dramat był wyrazem tego, do czego polska sztuka powinna dążyć.

19 grudnia: wykład ks. dra Piotra Oborskiego dla alumnów i księży z Kielc na temat *Katolicyzmu polskiego obecnej chwili*.

Przekazanie przez Franciszka Żyłkę, organistę z Niwek (Zagłębie Dąbrowskie), 6 mórg ziemi przy ul. Bodzentyńskiej w Kielcach. Pole to zostało zaraz sprzedane za 3 mln zł.

1948

26–31 stycznia: cztery wykłady dyrektora kieleckiego diecezjalnego *Caritas*, ks. Mariana Łuczyka, dotyczące historii, struktury i działalności organizacji dobroczynnych oraz sprawy trzeźwości.

10 maja: wycieczka alumnów i profesorów do Posłowic, w związku z obchodzonym tego dnia w tamtejszej kaplicy odpustem ku czci św. Izydora, patrona rolników. Śniadanie przygotowali dla gości z seminarium *życzliwi i gościnni* mieszkańcy.

23 maja: obchody 10. rocznicy posługi pasterskiej w diecezji kieleckiej bpa Cz. Kaczmarka. Podczas uroczystej akademii klerycy przedstawili utwór

poetycki Cypriana Kamila Norwida pt. *Do Najświętszej Panny Litania*, wykonany w formie deklamacji zbiorowej.

14 czerwca: wizyta abpa Romualda Jałbrzykowskiego, wygnanego metropolity z Wilna, który w przemówieniu do społeczności seminarystów wyraził swoją wiarę w lepsze jutro i dał wyraz przekonaniu, że trwając w wierności Kościołowi i hierarchii, zdobędzie się moc do pokonania najcięższych trudności.

29 czerwca: uroczystość poświęcenia Seminarium Niższego i Wyższego Najświętszemu Sercu Jezusa, dokonanej przez ks. rektora Szczepana Sobalkowskiego, w obecności kard. J. E. Hlonda, prymasa Polski. Dla upamiętnienia tego wydarzenia na II piętrze w Sali Przechodniej (dziś tzw. „przejściówka”) została wmurowana i poświęcona tablica pamiątkowa. Po poświęceniu tablicy uczestnicy mogli obejrzyć misterium o Najświętszym Sercu Jezusa napisane przez alumna Grzymałowskiego. Dzień zakończono wspólną kolacją z prymasem Polski w refektarzu seminarystycznym.

Wakacje: wypoczynek alumnów kieleckich w willi seminarium płockiego w Antoniówce położonej 8 km od Płocka, sfinansowany przez bpa Cz. Kaczmarka. Klerycy przebywali tam w dwóch grupach: I grupa licząca 25 alumnów od 12 lipca do 6 sierpnia pod opieką ks. Włudygi i II grupa – 13 alumnów (plus 7 z I tury) od 10 sierpnia do 1 września wraz z ks. Bieniem.

15 września: wycieczka na Słowik połączona z kąpielą w rzece Bobrzy.

18 września: inauguracja kolejnego roku wykładowego 1948/1949. W czasie Mszy św. w kaplicy seminarystycznej bp Kaczmarek zachęcił alumnów, by przykładali się w tym roku do nauki i modlitwy, aby *jak najlepiej przygotować się do stoczenia ciężkiej walki z bezbożnictwem*. W Sali Teologicznej rektor podał do wiadomości zmiany w gronie profesorskim: mianowano nowego wicerektora w osobie ks. Stanisława Włudygi (na miejsce dotychczasowego, powołanego przez zakon macierzysty o. Franciszka Ilkowa TJ, profesora filozofii), powierzono wykłady z filozofii ks. Franciszkowi Ślęzionie CM, mianowano ks. Stanisława Papiera profesorem języka hebrajskiego, ks. Mariana Cygankiewicza nauczycielem śpiewu; zapowiedziano także wykłady z historii sztuki prowadzone przez profesora UW Obertyńskiego oraz z liturgii prowadzone przez prof. Jana Wierusz-Kowalskiego OSB. Potwierdzono urząd bibliotekarza od kilku miesięcy zarezerwowany dla ks. T. Wróbla. Rektor zapowiedział ufundowanie tablic poświęconych księżom i alumnom naszej diecezji – ofiarom wojny.

19 września: święcenia kapłańskie jedyne w tym roku diakona Jana Szczerby. W przemówieniu bp Kaczmarek życzył neoprezbiterowi *świętości życia, która stanowi potęgę zdolną skruszyć opór niewiary i bezbożnictwa*.

28 września: na wyraźne życzenie rektora zmieniły się osoby w następujących oficjach rocznych: senior, wicesenior, sacelan główny, ceremoniarz główny, kurator główny, kurator *negotiorum*, prowadzenie chóru.

15 października: początek wykładów z historii sztuki, prowadzonych przez ks. prof. Zdzisława Obertyńskiego. Profesor Uniwersytetu Warszawskiego korzystał podczas wykładów z przeźroczy wyświetlanych za pomocą epidiaskopu seminaryjnego.

17 października: spotkanie z dwoma alumnami kieleckiego seminarium, którzy studiowali w seminarium duchownym w Paryżu. Przebywali oni dwa miesiące na wakacjach w Polsce.

14 listopada: akademia przygotowana przez alumnów należących do Sodalicji Mariańskiej na cześć św. Stanisława Kostki patrona sodalistów. Wszyscy obecni wysłuchali referatu al. Budziosza o roli NMP w życiu św. Stanisława Kostki, następnie przedstawiono słuchowisko oparte na biograficznej powieści o św. Stanisławie autorstwa Zofii Kossak-Szczuckiej i obejrzano obrazki z życia świętego wyświetlone za pomocą epidiaskopu.

18–20 listopada: wykłady z liturgii wygłoszone przez o. Jana Wierusza-Kowalskiego oparte na encyklice *Mediator Dei*, propagujące ruch liturgiczny.

23–24 listopada: dwudniowe obchody żałoby po kapłanach i klerykach, którzy stracili życie podczas okupacji niemieckiej. Pierwszego dnia odbyły się nieszpory w katedrze kieleckiej z udziałem gości, m.in. ordynariusza tarnowskiego bpa Jana Stepy, ordynariusza łódzkiego bpa Michała Klepacza, administratora opolskiego ks. Bolesława Kominka, administratora olsztyńskiego ks. Teodora Benscha. Podniosłe kazanie wygłosił wtedy ks. Jan Jaroszewicz. Drugi dzień uroczystości żałobnych rozpoczął się od porannej Mszy św. w katedrze, połączonej z koncertem pieśni wykonywanych przez chór seminaryjny. Płomienne kazanie wygłosił ks. rektor Sz. Sobalkowski. Następnie uczestnicy obchodów przeszli do kościoła Trójcy Świętej, gdzie bp Cz. Kaczmarek odsłonił tablicę ku czci męczennika z Dachau, ks. rektora Józefa Pawłowskiego. Po tej ceremonii wszyscy udali się do gmachu seminarium. Tam, na klatce schodowej odsłonięto tablicę pamiątkową, na której zostały wykute imiona i nazwiska męczenników czasu wojny związanych z kieleckim seminarium. W tym czasie chór klerycki śpiewał ułożoną na tę okoliczność aklamację. Wieczorem o godz. 18 na specjalnej akademii opowiadał o swoich przeżyciach obozowych bp Klepacz, a klerycy przedstawili program słowno-muzyczny pt. *Czy walka z krzyżem?* Akademię później powtórzono dla młodzieży szkolnej oraz dla siostr zakonnych i osób świeckich.

25 listopada: w Sodalicji Mariańskiej powstało seminaryjne koło związku *Caritas*. Z tej okazji dyrektor diecezjalny *Caritas*, ks. Łuczyk, wygłosił prelekcję o możliwościach pracy dobroczynnej w seminarium.

Seminarium sprzedało na placu dla sąsiadów pole przy ul. Dymińskiej.

Zakupiono w Niewachlowie nieruchomości o powierzchni ponad 13 ha o nazwie *Kielce Górnicze*. W istniejącym tam domu mieszkalnym rozbudowano kaplicę dla pracowników i pobliskich mieszkańców, a także na wielką

skalę rozpoczęto budowę obory, chlewni i kurników dla potrzeb gospodarczych. Gospodarstwo przynosiło straty seminarium, dlatego w lutym 1957 r. zostało przekazane Zgromadzeniu Braci św. Józefa.

1949

20 lutego: odwiedziny seminarium przez pisarza katolickiego Jerzego Zawieyskiego. Wygłosił on wykład o prądach ideowych we współczesnej literaturze i o społecznej roli pisarza.

1 marca: wieczór kończący karnawał alumnów zaznaczyli tradycyjnymi humoreskami.

7 marca: wykład prof. KUL-u, Stefana Świeżawskiego, zatytułowany *Człowiek współczesny a tomizm*, dotyczący filozofii tomistycznej i jej stosunku do współczesnego człowieka.

2 kwietnia: święcenia kapłańskie sześciu diakonów udzielone przez biskupa ordynariusza w katedrze kieleckiej. Bp Kaczmarek skierował do wiernych, którzy szczerze wypełniali katedrę wezwaniem, aby *prawdziwie chrześcijańskim wychowaniem swych synów przyczyniali się do budzenia coraz liczniejszych powołań kapłańskich*.

10 kwietnia: wykład profesora prawa kanonicznego z KUL-u, ks. dra Piotra Kałwy, pt. *Rozwody i małżeństwa cywilne w świetle nauki Kościoła katolickiego*.

28 kwietnia: ozdobienie korytarza alumnatu na II piętrze stacjami drogi krzyżowej pędzla Edwardy Przeorskiej.

3 maja: udział seminarium w uroczystych obchodach święta Królowej Korony Polskiej. Poranna Msza św. w katedrze została uświetniona wielogłosowym śpiewem chóru seminaryjnego. Po południu odbyło się zebranie seminaryjnej Sodaliczki Mariańskiej z udziałem Diecezjalnego Wizytatora Szkół, ks. Władysława Czełuśniaka.

14 maja: wycieczka do Bolmina z wykorzystaniem pojazdów diecezjalnej *Caritas*. Po Mszy św. odprawionej przed cudownym obrazem Matki Bożej Bolmińskiej klerycy zjedli w miejscowej plebanii śniadanie, zwiedzili jaskinię, zwaną Piekiełkiem, dalej pojechali do Chęciny, gdzie zwiedzili zamek, parafialny kościół św. Bartłomieja i klasztor ss. Bernardynek.

30 maja: wizytacja parafii katedralnej i kościoła Trójcy Świętej przez bpa Kaczmarka. Podczas ceremonii zakończenia wizytacji Kielce odwiedził prymas Polski Stefan Wyszyński, który z balkonu pałacu biskupiego wypowiedział do zgromadzonych tłumów słowa nadziei i udzielił pasterskiego błogosławieństwa. Jego wizyta związana była prawdopodobnie z przekazaniem wiadomości o obdarzeniu ks. prałata Pilcha, profesora homiletyki, godnością infułata.

19 czerwca: prelekcja Głównego Promotora Sodaliczki Mariańskiej w Polsce, ks. Nawrockiego TJ, wygłoszona do kleryków kieleckich

o przyszłym programie Sodalicii na terenach polskich w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej.

10–16 września: rekolekcje wstępne dla alumnów pod przewodnictwem o. Tomasza Rostworowskiego TJ, według ogólnej opinii *przenikły głęboko serca alumnów*.

16 września: inauguracja nowego roku wykładowego. Na pierwszy rok zgłosiła się liczba 23 kandydatów, najwięcej od czasu zakończenia wojny. Rektor podał do wiadomości zmiany w gronie profesorskim: na miejsce ks. dra Józefa Łapota (odszedł do Olsztyna), wykładowcy katechetyki, został mianowany ks. Władysław Czełuśniak (diecezjalny wizytator szkolny), na miejsce ks. Kazimierza Bienia (objął katedrę Pisma Świętego w Płocku) zostali powołani: częściowo ks. wicerektor Stanisław Włudyga (Pismo Święte) i ks. Stanisław Papier (język grecki). Na zakończenie rektor przedstawił stan liczbowy alumnów, wyrażając zadowolenie, ponieważ kleryków było już mniej więcej tyle samo, co w okresie przedwojennym.

22 września: odwiedziny seminarium przez bpa Karola Radońskiego z Włocławka.

25 września: wykład ks. dra Piotra Chojnackiego z Uniwersytetu Warszawskiego pt. *Psychologiczna struktura światopoglądu chrześcijańskiego*.

5 października: wycieczka seminarzystów i rektora do lasów wokół Słowika.

20 listopada: obchody jubileuszu 25-lecia kapłaństwa ks. rektora Sz. Sobalkowskiego. O godz. 11 Mszę św. w intencji jubilata celebrował bp Cz. Kaczmarek, kazanie wygłosił ks. infułat Z. Pilch. Podczas obiadu przemawiał ordynariusz kielecki i wikariusz generalny, ks. dr Jan Jaroszewicz. Wieczornica ku czci rektora składała się z pieśni wykonanych przez alumnów.

4 grudnia: święcenia kapłańskie udzielone w katedrze kieleckiej o godz. 6.15 przez bpa Cz. Kaczmarka siedmiu diakonom seminarium kieleckiego.

1950

16 stycznia: początek II semestru studiów seminaryjnych. Zmiana na stanowisku wykładowcy historii Kościoła – ks. Alfonsa Schletza zastąpił ks. Jan Zalewski CM.

5 kwietnia: przejęcie przez władze państwowe posiadłości ziemskiej seminarium wraz z przynależnymi zabudowaniami.

9 kwietnia: wskutek narastających problemów z utrzymaniem większości alumnów wyjeżdża wcześniej na Święta Wielkanocne do swoich rodzin i krewnych. Na miejscu pozostali tylko ci, którzy zostali wyznaczeni do asysty liturgicznej.

17 kwietnia: próba urzędowego narzucenia seminarium organizacji komunistycznej Służba Polsce. Władze państwowe zapowiedziały przyjazd

delegata Komendy Miejskiej Służby Polsce w celu zorganizowania wśród seminarzystów hufca tej organizacji i omówienia warunków ich przeszkolenia. Rektor stanowczo odrzucił taką propozycję współpracy.

25 maja: piesza wycieczka seminarzystów do Zagnańska. W kościele parafialnym odbyło się wspólne z miejscową ludnością nabożeństwo, następnie obejrzano rozpoczętą budowę nowej świątyni. Później podziwiano starożytny dąb Bartek. Po obiedzie – nabożeństwo majowe i powrót koleją do Kielc.

8 czerwca: uroczystość Bożego Ciała, która zgromadziła niezliczone tłumy ludu. Klerycy zbudowali jeden z ołtarzy, tradycyjnie przy kościele Trójcy Świętej.

20 czerwca: aresztowanie ks. rektora Sz. Sobalkowskiego, związane z jego wcześniejszą przynależnością do Narodowych Sił Zbrojnych.

8 lipca: wypoczynek wakacyjny alumnów. Część z nich pod przewodnictwem ks. St. Papiera i ks. Bienia przebywała na zorganizowanych koloniach od 8 do 31 lipca w Dobromyślu.

15 września: ks. rektor Sobalkowski został wypuszczony z więzienia i powrócił do seminarium.

18 września: inauguracja nowego roku wykładowego pod nieobecność rektora, który wyjechał na dwutygodniowy urlop zdrowotny po więzieniu. W zastępstwie ks. wicerektor Stanisław Włudyga ogłosił zmiany w gronie profesorskim: odszedł na stałe ks. Alfons Schletz CM oraz jego zastępca ks. Jan Zalewski CM, a po nich profesorem historii Kościoła został mianowany ks. Mieczysław Milewski; wakującą od roku katedrę pedagogiki objął ks. Józef Błaszczyk; prowadzenie śpiewu powierzono ks. Henrykowi Grabowskiemu; przybyli trzej profesorowie krakowscy, dojeżdżający raz w tygodniu – o. Jan Wierusz-Kowalski OSB na wykłady z liturgiki dogmatycznej, ks. Aleksander Usowicz CM – z filozofii współczesnej oraz ks. Wartoń CS – z etyki społecznej w oparciu o encyklikę papieskie.

15 października: rezygnacja *na własną prośbę* z funkcji wicerektora ks. St. Włudygi, jego zadania przejął ks. Stanisław Papier.

13 listopada: z inicjatywy rektora w święto Stanisława Kostki zawieszono srebrno-złote wotum w kaplicy NMP w kościele seminaryjnym Trójcy Świętej. Wotum złożono jako wyraz wdzięczności *za zdroje łask otrzymywanych przez Ręce Maryi*, jak również na upamiętnienie ogłoszenia dogmatu o Wniebowzięciu Maryi.

18 listopada: w przeddzień święceń diakonatu bp Cz. Kaczmarek wygłosił do kleryków *piękną* konferencję, której tematem była prawda *o powszechnych rządach Opatrzności Bożej w świecie* w świetle historyczno-filozoficznym.

3 grudnia: wychowankowie Niższego Seminarium przedstawili inscenizację pt. *W holdzie stolicy* – artystyczne zestawienie obrazów z życia Warszawy.

7 grudnia: obłóczny 28 alumnów z roku I.

17 grudnia: po sześciu latach formacji udzielone zostały święcenia kapłańskie 14 diakonom przez bpa ordynariusza. Był to pierwszy rocznik całkowicie powojenny, prowadzony przez rektora. Podczas obiadu w seminarium bp Kaczmarek zapowiedział zorganizowanie wspólnych i częstych rekolekcji dla kapłanów w seminarium, by się spotykać i dzielić swoimi doświadczeniami.

21 grudnia 1950–20 stycznia 1951 – ferie świąteczne.

1951

7 stycznia: w całej diecezji kieleckiej odczytano *Oreǳie w sprawie pomocy na rzecz seminariów duchownych* bpa Kaczmarka, w którym ordynariusz wzywał wiernych do niesienia pomocy Seminarium Niższemu i Wyższemu: *Zarządziłem, iż w tym roku dzień dzisiejszy ma być przeznaczony w całej diecezji na zbiórkę ofiar na ten ważny i konieczny cel. Wszystko cokolwiek dziś złożycie w ofierze, przesłane będzie do naszych zakładów duchownych na zapewnienie najskromniejszych bodaj warunków dla kształcenia przyszłych kapłanów.*

24 stycznia: publiczne podanie do wiadomości w seminarium, że bp Cz. Kaczmarek i wykładowca teologii dogmatycznej, ks. J. Jaroszewicz *zostali zatrzymani przez czynniki urzędowe*. W dalszej kolejności uwięziono następnych profesorów seminarium: ks. rektora Sz. Sobalkowskiego, wykładowcę teologii pastoralnej, ks. Romualda Błaszczakiewicza, późniejszego profesora homiletyki, ks. Józefa Dąbrowskiego, ks. prokuratora Władysława Widłaka. Pozostali na wolności księża profesorowie szykanowani byli nieustannym śledzeniem i częstymi wezwaniami do Urzędu Bezpieczeństwa. Na skutek śledztwa i procesu aresztowanych seminarium utraciło tzw. *fundusz żelazny*, nieznaną bliżej kapitał w postaci złotych monet i dewiz, który złożyli wspólnie kapłani diecezji kieleckiej na *czarną godzinę* dla seminarium.

6 lutego: *smutne ostatki*. Zgodnie z tradycją zachowano koleżeńskie poczęstunki, ale nie było ogólnej radości: *Nie słyhać ani wesolego tonu skrzypiec, ani dzwoniącej mandolinki, nie odzywa się bas...*

15 lutego: wycieczka kleryków do Krakowa połączona ze zwiedzaniem seminarium częstochowskiego, krakowskiego i domu formacyjnego Księży Misjonarzy. Rektor wraz z seminarzystami spotkał się z metropolitą krakowskim kard. Adamem Sapiehą. Książe metropolita przyjął gości z Kielc bardzo życzliwie i udzielił im swojego błogosławieństwa. Na zakończenie wszyscy obejrzeli ołtarz Wita Stwosza tuż przed zamontowaniem go w kościele Mariackim.

1 marca: wykład Pawła Jasienicy pt. *Pokojowe Niemcy*.

Marzec: zbudowanie na dziedzińcu seminaryjnym drugiego boiska do gry w siatkówkę.

14 maja: akademie z okazji obchodów Dnia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przygotowana przez uczestników kursów studiujących pedagogikę. Ogłoszono, że organizacją wspierającą tę katolicką uczelnię jest Towarzystwo Przyjaciół KUL-u. W ramach tej organizacji alumni zobowiązali się pomagać KUL-owi w Kielcach i w swoich parafiach.

20 maja: uroczyste otwarcie nowych boisk: do siatkówki i koszykówki.

Boże Ciało: przy licznych udziałach wiernych procesja przeszła krótszą niż dotychczas trasą na skutek ograniczenia przez władze państwowe.

26–27 maja: pielgrzymka seminarium do sanktuarium maryjnego w Piotrkowicach. Przejeżdżających na wozach przez wioski alumnów ludzie obсыpywali kwiatami, żegnały ich tłumy.

3 czerwca: pielgrzymka na Jasną Górę do Częstochowy. Podczas Mszy św. w Cudownej Kaplicy seminarzyści modlili się w intencji uwięzionego bpa Cz. Kaczmarka. Po nabożeństwie odbyło się w refektarzu klasztorным specjalnie zaaranżowane spotkanie społeczności kieleckiego seminarium z prymasem Stefanem Wyszyńskim. Prymas dziękując za powitanie wygłoszone przez wicerektora, *współczuł naszemu sieroctwu, wyraził jednak nadzieję, że dobry Bóg pozwoli szczęśliwie wrócić Ojcu diecezji naszej.*

25 czerwca: w Niewachlowie otwarto kaplicę półpubliczną dla pracowników gospodarstwa seminaryjnego.

30 czerwca: w zastępstwie ks. J. Jaroszewicza wykłady z teologii dogmatycznej przejął ks. Andrzej Zuberbier.

Sierpień: uwięzienie przez służbę bezpieczeństwa ks. rektora Sz. Sobalkowskiego. Obowiązki rektora – *mocą decyzji Ordynariatu Diecezji Kieleckiej* – przejął powszechnie szanowany ks. inf. Zygmunt Pilch, obowiązki prokuratora – ks. Jan Pałys. Życie seminaryjne toczyło się normalnie, chociaż nie było w tym czasie uroczystych inauguracji i przedstawień. Więcej za to modlono się w intencji uwięzionych księży z diecezji kieleckiej.

19 września: przed aresztowaniem bpa Kaczmarka liczba alumnów sięgała 87, natomiast po tym fakcie na I kurs zgłosiło się 87 kandydatów, z których przyjęto 40. W sumie na początku nowego roku wykładowego 1951/52 w seminarium uczyło się 121 alumnów (VI rok – 10, V – 12, IV – 14, III – 22, II – 23, I – 40). Podjęto wtedy uchwałę o obowiązku nałożenia sutanny przez alumnów nie na I kursie, jak to praktykowano dotychczas, lecz dopiero na II kursie.

1952

Sierpień: brak trzech wykładowców aresztowanych przez władze komunistyczne. Czwarty profesor, dojeżdżający dotąd z Krakowa, odmówił dalszej pomocy, obawiając się represji ze strony UB. W celu ratowania sytuacji z Płocka wezwano *wypożyczonego* stamtąd wykładowcę Pisma Świętego, ks. Kazimierza Bienia.

12 września: ogłoszenie nowego regulaminu dla alumnów seminarium duchownego, zatwierdzonego przez Episkopat Polski.

14 października: badania okresowe alumnów przeprowadzone przez *zdobytego cudem* lekarza zakładowego, doktora Dukielskiego.

19 października: święcenia kapłańskie w kaplicy seminaryjnej.

Październik: kurs języka rosyjskiego dla seminarzystów.

25 listopada: katastrofalna sytuacja ekonomiczna w seminarium spowodowana m.in. brakiem wpłat czesnego ze strony alumnów (ich zaległości wynosiły 60 tys. zł). Brakowało środków na bieżące wydatki, kasa świeciła pustkami, w związku z czym zaproponowano księżom wykładowcom i wychowawcom, aby wyjeżdżali do parafii na dni seminaryjne i przywiezionymi pieniędzmi wsparli seminarium.

3 grudnia: na kursach przygotowawczych kształciło się 47 uczniów, natomiast na kursach teologicznych studiowało 136 alumnów (VI rok – 10, V – 12, IV – 23, III – 18, II – 34, I – 39).

1953

1 stycznia–31 grudnia: według rocznego Preliminarza budżetowego dochody kieleckiego seminarium we wskazanym okresie wynosiły 1374.000 zł i pochodziły z wpłat kleryków, stypendiów naukowych, zwrotów za żywienie personelu, stałych dotacji z kurii diecezjalnej, z kościoła Trójcy Świętej, spłat księży za pobyt w seminarium i trzech gospodarstw rolnych, tzn. z Kielc (4 konie, 12 świń, 4 prosiąt, 20 kur), Zagórza (1 koń) i Niewachlowa (2 konie, 9 krów, 3 cieląt, 45 świń, 8 prosiąt, 120 kur). Wydatki seminaryjne wyniosły 1668.000 zł, tak więc niedobór finansowy zamykał się w sumie 294.000 zł.

Lipiec–sierpień: pomimo braków finansowych i dużych oszczędności wykonano niezbędne prace gospodarcze: remont dachu na gmachu seminaryjnym, odnowienie sali wykładowej i części II piętra seminarium oraz remont mieszkań w Niewachlowie na terenie gospodarstwa.

19 września: na wniosek rektora uruchomiono seminarium naukowe z homiletyki z jednoczesną zachętą skierowaną do innych wykładowców, aby tworzyli koła zainteresowań dla kleryków zainteresowanych poszczególnymi dyscyplinami teologicznymi.

1954

1 stycznia: ogólna liczba kleryków wynosi 138. Komisja Gospodarcza ustaliła, że z tej liczby 25% uczniów nie jest w stanie uiścić opłaty za pobyt w seminarium.

3 maja: w związku z jubileuszem 40-lecia pracy profesorskiej ks. rektora Z. Pilcha, który osobiście nie życzył sobie żadnych hucznych obchodów, wystawiono dramat J. Zawieyskiego pt. *Dzień sądu*. Była to kolejna inscenizacja przygotowana przez alumnów po wcześniejszej sztuce pt. *Miłosierdzie* Karola Huberta Rostworowskiego.

12 maja: rygorozum z prawa kanonicznego przeniesiono po raz pierwszy w ramach eksperymentu z kursu V na kurs VI, przez co na kursie VI należało zdać trzy rygoroza.

9 września: początek nowego roku akademickiego. Na kurs I zgłosiło się 42 kandydatów.

26 września: udział w uroczystości poświęcenia odnowionej po remontach polichromii katedry kieleckiej.

15 października: po długich dyskusjach wprowadzono powszechny obowiązek chodzenia w trepkach (filcowych *cichobiegach*).

3 listopada: otwarcie kolejnego lokalu użytkowego dla seminarzystów – fryzjerni (po palarni i pracowni fotograficznej).

5 listopada: pierwsze uruchomienie centralnego ogrzewania w seminarium.

Zlikwidowano gospodarstwo seminaryjne w Zagórzcu.

1955

21 stycznia: powrót z więzienia ks. prał. J. Jaroszewicza, wykładowcy teologii dogmatycznej.

10 lutego: o godz. 11 przyjechał z Warszawy, manifestacyjnie witany przez ludzi, zwolniony z więzienia na półroczny urlop bp Cz. Kaczmarek. Od władz komunistycznych uzyskał pozwolenia na przebywanie w diecezji zaledwie kilka dni.

21 marca: Msza św. bpa Kaczmarka w kaplicy seminaryjnej. Ordynariusza diecezji klerycy wyszli powitać w furcie, następnie w Sali Przejściowej przemówił w imieniu seminarzystów senior Marian Gosek, wyrażając radość z odzyskania pasterza diecezji i zapewniając go o modlitwach i przywiązaniu seminarium do niego. Podczas Mszy św. biskup przemawiał krótko, dziękując za modlitwy i wyrażając nadzieję, że może Pan Bóg pozwoli mu wrócić na stałe do pracy w diecezji.

5 maja: ponowna wizyta biskupa-męczennika w seminarium. Odprawił Mszę św. w intencji kleryków przystępujących do święceń.

8 maja: bp sufragan Sonik udzielił święceń kapłańskich 20 diakonom.

Lipiec–sierpień: kompleksowy remont kościoła Trójcy Świętej polegający m.in. na założeniu centralnego ogrzewania (jako drugiemu kościołowi w Kielcach), pokryciu blachą północnej strony kościoła, radiofonizacji wnętrza, odnowieniu ścian, zamianie bruku na marmurowe płyty w otoczeniu świątyni; położono również płyty na alejce prowadzącej do drzwi wyjściowych aż po skrzydło gmachu wychodzącego na ogród seminaryjny, zainstalowano piorunochron na całym budynku seminaryjnym. Dzięki umiejętnej gospodarce udało się zmniejszyć niedobór finansowy do 58.570 zł.

20 września: pierwsza w historii seminarium projekcja w refektarzu filmu pt. *Preludium sławy*.

Zmiana zarządu w sekcjach działających na terenie seminarium: eucharystycznej, mariologicznej, *Caritasu*, artystycznej. Koordynacją pracy poszczególnych sekcji zajął się ks. Mieczysław Jaworski. Opiekę nad całością objął alumn V kursu Stanisław Czerwik.

6 października: po raz drugi alumni mogli obejrzeć wspólnie film pt. *Głos przeznaczenia*. Trudności w przekazywaniu dźwięku podsumowano następująco: *muzyka na tym filmie była podobna do tego, jak gdyby ktoś V symfonię Beethovena grał na rozstrojonej gitarze hawajskiej*.

29 października: tonsura alumnów III kursu. Obrzędem przewodniczył bp Juliusz Bieniek, którego władze komunistyczne wyгнаły z Katowic do Kielc.

23 grudnia: liczba alumnów zwiększyła się do 155 (I rok – 31, II – 24, III – 27, IV – 31, V – 26, VI – 16).

1956

Marzec: od września opuściła seminarium nienotowana dotąd liczba 20 kleryków. Wskazywano różne powody rezygnacji z przygotowania do stanu duchownego, m.in. słabe zdrowie, rozterki duchowe, obciążenia egzaminami i rygorozami (w ciągu sześciu lat formacji należało złożyć 70 egzaminów i 6 rygorozów. Władze seminaryjne zaproponowały skreślić z listy rygorozów: historię Kościoła i Pismo Święte.

Lipiec–sierpień: prace remontowe przy kościele Trójcy Świętej i w kaplicy seminaryjnej.

18 września: stan alumnów wynosi 167 osób, udało się zatrzymać falę odejść z seminarium.

8 października: po 5 latach więzienia powrócił na stanowisko rektora ks. Sz. Sobalkowski. Na pierwszej Radzie Pedagogicznej podziękował za wszelkie prace i utrzymanie seminarium: rektorowi zastępującemu, tj. ks. prał. Zygmuntovi Pilchowi, ks. Adamowi Ludwikowi Szafrąnskiemu za wykłady z teologii moralnej, ks. prokuratorowi Janowi Pałysowi, a za prowadzenie kościoła Trójcy Świętej – ks. M. Milewskiemu.

2 grudnia: koncert fortepianowy w gmachu seminarium w wykonaniu wybitnej polskiej artystki Haliny Czerny-Stefańskiej.

1957

15 lutego: wydzierżawienie Zgromadzeniu Braci Opieki św. Józefa 14-hektarowego gospodarstwa seminaryjnego w Niewachlowie, wraz z budynkiem mieszkalnym, składającym się z siedmiu pokojów, a także z drewnianą stodołą, murowanym kurnikiem, murowaną oborą. Ustalono symboliczną wysokość czynszu rocznego – 1 zł.

10 kwietnia: w następstwie przekazania w dzierżawę gospodarstwa niewachlowskiego ordynariusz diecezji nakazał w szerszym zakresie uzupełniać

niedobory w budżecie seminaryjnym za pośrednictwem zbiorów w poszczególnych parafiach.

15 czerwca: święcenia kapłańskie w katedrze kieleckiej przyjęło 27 diakonów.

Darowizna Kacpra Mazura na rzecz seminarium w postaci placu z drewnianym domem przy ul. Słonecznej, który zaraz potem sprzedano na fundację stypendium dla biednych kleryków.

Lipiec–sierpień: międzyseminaryjne obozy integracyjne dla kleryków w miejscowości Murzasichle, organizowane przez ks. Andrzeja Zuberbiera, których celem było nawiązanie współpracy pomiędzy wychowankami różnych seminariów polskich i wydawanie razem ogólnopolskiego czasopisma, poświęconego sprawom formacji kapłańskiej.

Wrzesień: alumni po raz pierwszy przywdziewają sutanny na początku III roku studiów.

16 września: mianowanie nowych wykładowców: ks. dra Jerzego Przygodzkiego – katolicka nauka społeczna, ks. mgra Zygmunta Pionniera – logika. W sumie seminarium liczyło wtedy 162 alumnów. Na I rok zgłosiło się 28 kandydatów, wśród których 10 pochodziło z innych diecezji, a osiemnastu z tej liczby nie znało w ogóle języka łacińskiego.

Listopad: kilkudniowa przerwa w zajęciach spowodowana masowym występowaniem grypy wśród seminarzystów.

Grudzień: zorganizowano seminaryjne koło Towarzystwa Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, któremu patronuje wykładowca filozofii, ks. Jan Lewicki

1958

12 stycznia: pożegnalne spotkanie biskupów nominatów Jana Jaroszewicza i Szczepana Sobalkowskiego w seminarium. Ks. Sobalkowski wyraził życzenie pozostania nadal rektorem.

31 stycznia: ostatnie wykłady ks. S. Sobalkowskiego przed wyjazdem na rekolekcje związane z przyjęciem sakry biskupiej.

11 lutego: udział seminarzystów w obrzędach konsekracji biskupiej dwóch dotychczasowych profesorów seminarium: ks. S. Sobalkowskiego i ks. J. Jaroszewicza. Po Mszy św. w refektarzu kleryckim odbyło się przyjęcie wydane dla 400 osób.

12 lutego: nagła śmierć bpa Sobalkowskiego na Jasnej Górze nazajutrz po konsekracji biskupiej. Zwłoki zmarłego biskupa wystawiono w kościele seminaryjnym Trójcy Świętej, jego pogrzeb odbył się 15 lutego.

Czerwiec: na zakończenie roku akademickiego bp Kaczmarek zapowiedział powrót do tradycji uroczystych inauguracyj nowego roku wykładowego połączonych ze wspólnym zebraniem i odczytem naukowym, na kilka lat zaniechanych z powodu uwięzienia władz seminaryjnych przez komunistów. Liczba alumnów zmniejszyła się do 127.

1 lipca: początek wielkich prac remontowych w seminarium. Polegają one na założeniu centralnego ogrzewania we wszystkich pokojach kleryckich oraz na doprowadzeniu do nich bieżącej wody i zamontowaniu umywalk w pokojach. Całością prac kieruje ks. prokurator Józef Błaszczyk; autorem projektu instalacji był inżynier Drogomirecki z Kielc, prace w większości wykonywał p. Dudek z Kielc.

20 lipca: podczas obiadu odpustowego w Antolce (parafia pw. bł. Czesława) bp Kaczmarek mianował nowego rektora – ks. A. L. Szafrąńskiego. Wtedy też zwolnił z obowiązków ojca duchownego ks. Wojciecha Piwowarczyka (pracował na tym stanowisku od czerwca 1939), jego następcą został ks. Edward Chat.

29 września: powrót alumnów z wakacji do odnowionych mieszkań. We wszystkich pokojach mieszkalnych udało się zamontować centralne ogrzewanie.

6 października: bp Cz. Kaczmarek przedstawił na progu roku wykładowego nowego rektora seminarium, ks. Adama Ludwika Szafrąńskiego i nowego ojca duchownego, ks. Edwarda Chata. Na rok I zgłosiło się 31 kandydatów.

13 października: udział seminarium w uroczystościach pogrzebowych Piusa XII za pośrednictwem transmisji radiowej w Sali Synodalnej. Wieczorem Msza św. w katedrze kieleckiej pod przewodnictwem bpa Cz. Kaczmarka w intencji zmarłego papieża.

4 listopada: transmisja radiowa z inauguracji pontyfikatu Jana XXIII. Wszyscy słuchający uklękli w Sali Synodalnej, gdy nowy papież udzielał błogosławieństwa pontyfikalnego.

16–17 grudnia: obrady II Kieleckiego Synodu Diecezjalnego. W kościele Trójcy Świętej odbyła się jedna sesja synodalna, a uroczystego zamknięcia synodu, połączonego z promulgowaniem dokumentów i uchwał, dokonano w kaplicy seminaryjnej. Sesje robocze synodu odbywały się w seminaryjnej Sali Synodalnej.

18 grudnia: uroczysta inauguracja roku akademickiego połączona z obchodami rocznicy 20-lecia rządów diecezją bpa Cz. Kaczmarka. W Sali Synodalnej odbyła się akademicka, podczas której dziękowano ordynariuszowi za lata duszpasterstwa i wyrażano przywiązanie do swojego pasterza. Alumni kursu IV wystawili misterium T. S. Eliota pt. *Morderstwo w katedrze*, uznawane za polską prapremierę tej sztuki.

Święta Bożego Narodzenia: alumni spędzili je w seminarium. Wigilia odbyła się u biskupów. W Sali Synodalnej zbudowano szopkę kielecką, przy której wieczorami klerycy zbierali się na śpiewanie kołęd i pastorałek.

29 grudnia: samorząd klerycki powziął myśl prowadzenia własnej stółki jako formy wzajemnej pomocy i *wyrobienia społecznego*. Władze diecezjalne i seminaryjne wyraziły zgodę na takie przedsięwzięcie, a opiekunem całości mianowano nowego prefekta, ks. Mieczysława Jaworskiego.

1959

Luty: tradycyjny kulig – poszczególne roczniki po kolei wyjeżdżają z seminarium i w swoich grupach korzystają z sanny i słońca.

18 marca: epidemia grypy, 20 kleryków położyło się w infirmerii jednego dnia. Biskup ordynariusz zarządził wyjazd alumnów do domów w celu leczenia choroby.

4 kwiecień: początek remontów w seminarium polegających na: odmalowaniu ścian na II piętrze, umieszczeniu na ścianach figur średniowiecznych i barokowych, rzeźbionych w drewnie, zamontowaniu nowego oświetlenia w korytarzu.

3 maja: wizyta seminaryjnej *scholi cantorum* w parafii Kurozwęki w diecezji sandomierskiej, na uroczystości odpustowej z okazji 800-lecia istnienia parafii.

31 maja: grupa diakonów przyjęła święcenia kapłańskie w Miechowie z rąk bpa Kaczmarka.

15 czerwca: nominacja ks. Zygmunta Noconia na funkcję prokuratora seminarium. Dotychczasowy prokurator, ks. Józef Błaszczyk, otrzymał urlop zdrowotny.

30 czerwca: początek wakacji wykorzystanych na przeprowadzenie remontu budynku seminaryjnego (zamontowanie centralnego ogrzewania w kilku pokojach profesorskich, usunięcie pieców kaflowych z mieszkań kleryckich, odnowienie mieszkań kleryckich na I piętrze i korytarza I piętra w alumnacie). Klerycy podzieleni na grupy przez 10 dni pomagali w remontach, dalsze 10 dni odpoczywali w nagrodę wspólnie w Zakopanem, potem dopiero pojechali do domu. Prowadzono równocześnie w seminarium trzydniowe rekolekcje dla ministrantów z diecezji pod przewodnictwem ks. M. Jaworskiego z udziałem 300 osób. Pod koniec wakacji w gmachu seminaryjnym zorganizowano również kurs apologetyczny, na którym wykłady dla duchowieństwa prowadzili: bp Karol Wojtyła, ks. prof. Nagy, red. Stefan Wilkanowicz, ks. prof. Andrzej Zuberbier, ks. prof. Leszek Kuc, ks. prof. Edward Materski.

Lipiec–sierpień: przebudowa skrzydła profesorskiego i mieszkania rektora. Klerycy pełnili funkcję pomocników murarzy: kuli kamienne ściany, montowali instalacje centralnego ogrzewania, wybijali otwory na drzwi, przygotowywali zaprawę murarską, donosili cegłę, W alumnacie – oprócz parteru – zlikwidowano piec, zakładając centralne ogrzewanie.

Sierpień: wizyta pochodzącego z diecezji kieleckiej bpa Cody z London Out, którego przyprowadził ks. Pluta. Gość z Kanady spotkał się z bpem Kaczmarkiem i reprezentantami seminarium i wygłosił mowę pochwalną, w której wspomniał o wielkiej roli cierpienia w życiu duchowym: *Krzyż jest jedynym kluczem do nieba, kogo Chrystus kocha, temu zsyła krzyż. Polska, wasza diecezja dały nie raz już przykład, jak to się cierpi po chrześcijańsku. Cały świat katolicki na was patrzy i jest z wami w modlitwie.*

25 sierpnia: przywrócono po pięciu latach egzamin wstępny do VIII klasy Niższego Seminarium Duchownego – przyjęto po uzyskaniu pozytywnego wyniku egzaminu 33 kandydatów.

1 września: w ramach represji władze komunistyczne zablokowały konta bankowe Kurii Diecezjalnej w Kielcach, seminarium, „Współczesnej Ambony”, księgarni *Jedność*. W ślad za tym przysłyły nowe wymiary podatków idących w bardzo wielkie sumy, których seminarium i diecezja nie były w stanie spłacić. Odwołania władz kościelnych nie przyniosły żadnych skutków.

Wrzesień: cały miesiąc przychodziły karty wcielenia dla kleryków uznanych za zdolnych do służby wojskowej. Po ogłoszeniu pierwszej listy poborowych seminarzystów ogarnęła atmosfera *podniecenia i pewnej grozy*.

14 września: początek wykładów w nowym roku nauki, seminarium liczy 137 alumnów.

21 września: wezwanie do wojska dla 46 alumnów (z tej liczby ostatecznie wyjechało 42), którzy muszą przerwać studia W seminarium pozostało 96 alumnów. Nie pomogły żadne prośby o odroczenie ani interwencje u najwyższych władz państwowych i partyjnych. Z żadnego innego seminarium w Polsce nie zabrano alumnów do wojska, tylko z Kielc, a z kół urzędowych daje się do zrozumienia, że jest to zarządzane administracyjnie podyktowane zemstą za nieustępliwość bpa Czesława Kaczmarka w relacjach z władzą komunistyczną.

1 października: wcielono do wojska 45 alumnów z kursów: II, III, IV, V, VI.

9 października: powrót delegacji kleryków kieleckich z Warszawy. Pojechali do stolicy z protestami i podaniami w sprawie poboru do wojska i podatków, którymi obłożono klerycką stołówkę. Byli w Ministerstwie Wyznań (minister Sztachelski odmówił ich przyjęcia), Ministerstwie Obrony Narodowej, Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, Ministerstwie Finansów, sekretariacie Prezesa Rady Ministrów i w Radzie Państwa. Odpowiedzi uzyskiwali wymijające albo żadnych. Obiecano udzielić odpowiedzi za jakiś czas listownie. Zaręczono oficjalnie, że te sprawy nie mają związku z konfliktem pomiędzy biskupem ordynariuszem a rządem komunistycznym. Władze w Warszawie okazały zaskoczenie, że klerycy osobiście interweniowali w tych sprawach, że nie załatwia się tego pomiędzy episkopatem a rządem. Zaplanowano na następny tydzień wyjazd delegacji rodziców do Warszawy. Alumn Bodzioch zapomniał zabrać ze sobą teczkę z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wywołała ona tam pewien popłoch. Spodziewano się bomby zegarowej podłożonej przez kleryków. Gdy funkcjonariusze otworzyli teczkę, znaleźli w środku parę nadpsutych pomidorów.

11 października: odczytanie listu bpa Kaczmarka do wiernych, dotyczącego poboru kleryków do wojska i nałożonych wielomilionowych

podatków na seminarium. Po odczytaniu listu w katedrze *zapanowało pełne grozy milczenie. Całe miasto było wstrząśnięte*. Z jednego podmiejskiego kościoła ludzie po Mszy św. nie chcieli wyjść, stali i śpiewali: *My chcemy Boga...*

12 października: Wydział ds. Wyznań w Kielcach wezwał wyznaczonych do wojska alumnów z kursu VI i przekazał wiadomość, że ich służba wojskowa została odroczonea.

14 października: pożegnanie kleryków idących do wojska. *Z Kroniki seminaryjnej: Gdy parę minut przed godz. 18 wychodzimy do katedry, ulicami walą tłumy jak na pasterkę lub rezurekcję, a nawet większe, mówią znawcy. Wspólnie z biskupem ordynariuszem cały kościół odmawia różaniec. Rozpoczyna się Msza św., którą odprawia sam biskup. Po Ewangelii wygłasza kazanie. Łzy kręcą się w oczach. Z twarzy biskupa bije głębokie wzruszenie, niejedna twarz jest zalana łzami. Wzruszenie osiąga szczyt, gdy jeden po drugim wstają ze swych miejsc w chórze, by z rąk ks. biskupa otrzymać krzyże misyjne. Gdy po skończonym nabożeństwie odprowadzamy biskupa do pałacu, ze zgromadzonego tłumy pada okrzyk: „Niech żyje nasz Ksiądz Biskup!”, pochwycony przez wszystkich. Okrzyki trwają, gdy wracamy do seminarium (alumn Janusz Ihnatowicz).*

15 października: odjazd pierwszej grupy kleryków do wojska o godz. 11.40. Wszyscy seminarzyści odprowadzają poborowych na dworzec. Tłum idzie przez Kielce, dociera na peron. Śpiewają ulubione pieśni kolegów. Ludzie na stacji kolejowej, dowiedziawszy się, co to za wydarzenie, dołączają się do pożegnania. Gdy nadjechał pociąg, zaśpiewano pieśń *Plurimos annos*, potem *Kleryką dolę* i ponownie *Niech żyją*. Gdy wsiedli do pociągu, pozostali na peronie klerycy zaśpiewali pieśń *Gaude Mater Polonia...*

Tego dnia jeszcze dwa razy przechodzi przez miasto podobny pochód pożegnalny. Na stacji znali już kleryków: kolejarze się uśmiechali, natomiast milicjanci niewzruszenie czuwali. W nocy odprawiono trzy kolejne grupy kleryków. Nie podobało się takie pożegnanie siłom porządkowym, dlatego interweniowały i zmuszały do ciszy. Na ostatnie pożegnanie przyszły siostry zakonne, księża, wierni, dzieci. Ktoś z patrzących skomentował wydarzenie: *Jakich tośmy czasów doczekali...* Klerycy po pożegnaniu kolegów *wracali jak z pogrzebu*. Od tego momentu każdego roku powoływano kieleckich alumnów do wojska i umieszczano w różnych garnizonach na terenie kraju, a później złączonych z innymi klerykami z całej Polski w dwóch jednostkach znajdujących się w Bartoszycach i Brzegu nad Odrą. Z tej racji alumni później o 2 lata otrzymywali święcenia kapłańskie. Dodatkowo podczas pełnienia służby wojskowej alumnów odstraszano od seminarium, wciągano słabszych do życia świeckiego, namawiano do porzucenia drogi powołania. Niektórzy odeszli...

20 października: modlitwy za powołanych do wojska kleryków. W przedsionku kaplicy zawieszono listę wszystkich *wojskowych* kleryków.

W kaplicy seminaryjnej alumni codziennie modlili się za kolegów przebywających w wojsku, któryś z kleryków każdego dnia przyjmował Komunię św. w ich intencji, w pierwsze soboty miesiąca odprawiano Mszę św. uroczystą w kaplicy i kościele Trójcy Świętej za alumnów-żołnierzy. Zorganizowano akcję pisania listów z seminarium do kleryków w koszarach, by podnosić ich na duchu.

6 grudnia: przesłanie prezentów z seminarium do kleryków-żołnierzy w wojsku.

13 grudnia: przysięga w Lęborku z udziałem kleryków, którzy przywieźli prezenty od biskupa i rektora, opłatki i smakołyki od sióstr zakonnych.

1960

Styczeń: pierwsze odwiedziny kleryków-żołnierzy w seminarium.

9 stycznia: w Kielcach władze komunistyczne wezwały księży wykładowców do stawienia się w urzędach miasta, by przyjąć do wiadomości, że rząd nie uznaje władzy bpa Kaczmarka na terenie diecezji kieleckiej, a kontaktowanie się z nim i spełnianie jego poleceń będzie traktowane jako działalność antyrządowa. Księża odpowiedzieli, że nie mogą odmówić posłuszeństwa biskupowi, gdyż wtedy przestaliby być prawowiernymi kapłanami.

14 marca: ze względu na choroby zostaje zwolniony z wojska i wraca do seminarium kleryk Janusz Chwast. Gdy pojawił się pierwszy raz w refektarzu ubrany w sutannę, został przywitany burzą oklasków przez kolegów seminarzystów.

16 marca: ze zrujnowanym zdrowiem powraca z wojska do seminarium alumn Zdzisław Majchrzyk. Inni klerycy-żołnierze odwiedzają seminarium podczas urlopów.

25 marca: podczas nabożeństwa w kaplicy seminaryjnej bp Cz. Kaczmarek poprosił kleryków o modlitwę w intencji *odwrócenia schizmy w Polsce i o trwanie młodzieży przy chrześcijaństwie*.

3 maja: prawdopodobnie po raz pierwszy w historii seminarium, ze względu na braki kleryków, którzy poszli do wojska, rocznik drugi, jeszcze bez sutanny, posługiwał podczas nabożeństwa w kaplicy, pełniąc funkcje akolitów w asyście liturgicznej.

9 maja: trzech kleryków otrzymało w wojsku odznaczenie Wzorowego Żołnierza I Klasy, tj. Aleksander Chycki, Jan Laskowski i Witold Świąder. Wrócił zwolniony z wojska (utrata zdrowia) alumn Jan Śledzianowski.

8 czerwca: pierwsza wizytacja seminarium przez komisję państwową w składzie: Stefan Jarosz (kierownik Urzędu ds. Wyznań), Z. Pawełczyk (kurator), Teofil Pypec (wizytator), Zdzisław Harabin (wizytator). Po przedstawieniu się oznajmili, po co przyszli. Wtedy zaprotestował przeciwko ingerencji w wewnętrzne sprawy Kościoła obecny bp J. Jaroszewicz. Pomimo protestów komisja upierała się przy swoim, chciała przeprowadzić

wizytację. Było to niemożliwe, gdyż trwała sesja egzaminacyjna, wykłady się zakończyły. Komisja ograniczyła się do zwiedzania budynku seminaryjnego. Zażądała statutu i rozkładu dnia seminaryjnego oraz wykazów profesorów, kleryków i pracowników administracji. W lipcu komisja zażądała pisemnie, aby dostarczono inne spisy i inwentarze.

10 czerwca: wykład na temat religijności młodzieży, wygłoszony dla seminarium i księży z Kielc przez dra Adama Stanowskiego z KUL-u. Według opinii prelegenta już wtedy było wiadomo, że *sytuacja religijna wielkiej części młodzieży oscyluje między tradycją przywiązania do Kościoła a olbrzymią ignorancją tego, w co Kościół wierzy.*

26 czerwca: początek wakacji, podczas których zorganizowano w seminarium rekolekcje powołaniowe dla ministrantów, pochodzących z całej diecezji kieleckiej. W tym także czasie wspólnymi siłami wybudowano nową kuchnię.

28 czerwca: zaraz po rozpoczęciu rekolekcji powołaniowych dla ministrantów nadeszło pismo z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej o natychmiastowym rozwiązaniu nielegalnego zgromadzenia młodzieży, które nie zostało zgłoszone władzom państwowym. Kuria diecezjalna zakończyła rekolekcje, jednocześnie składając zażalenie w przekonaniu, że są legalne, bo odprawiane w kaplicy publicznej.

19 sierpnia: kurator Okręgu Szkolnego Kieleckiego, Z. Pawełczyk, wystosował pismo podsumowujące wizytację i stwierdził, że organizacja seminarium jest niezgodna z jego statutem, ponieważ oprócz sześciu lat studiów istnieje jeszcze kurs przygotowawczy, na którym uczniowie przyswajają materiał przeznaczony dla liceum ogólnokształcącego. Kuratorium rozwiązało ten kurs przygotowawczy. Wszelkie odwołania władz seminaryjnych od tej decyzji nic nie dały.

22 sierpnia: wizytacja biblioteki seminaryjnej. Przeprowadzili ją urzędnicy różnych resortów, włącznie z milicją. Zabrano siłą 303 książki i 99 roczników siedmiu czasopism.

10 września: z powodu przedłużających się robót budowlanych przy budowie kuchni portatorzy byli zmuszeni nosić posiłki przez cały ogród seminaryjny.

23 października: wieczór pożegnalny 12 alumnów odchodzących do wojska. Przedstawiono wesołe skecze, a ks. Mieczysław Milewski robił pamiątkowe fotografie.

24 października: Msza św. pożegnalna kleryków, udających się do wojska, w katedrze przy frekwencji wiernych jeszcze większej niż w ubiegłym roku w tych samych okolicznościach. Nie było przy tym bpa Kaczmarka, zastępował go biskup sufragana i kapituła.

8 listopada: wizytacja seminarium przeprowadzona przez tych samych wizytatorów co za pierwszym razem, m.in. Teofila Pypcia mianowanego

Delegatem ds. Seminarium Kieleckiego, dodatkowo Zdzisława Harabina i Tadeusza Ziętarskiego, urzędnika z Wojewódzkiego Urzędu ds. Wyznań. Za zgodą bpa Jaroszewicza wizytatorzy byli na wykładzie języka łacińskiego na II kursie, prowadzonym przez ks. Władysława Wójcika, na historii filozofii I roku i na filozofii współczesnej na VI kursie, wykładanej przez ks. Leszka Kuca. Wizytatorzy pilnie śledzili wykłady, robili notatki, przeglądali zapisy kłeryckie. Później zwiedzili kilka mieszkań kłeryckich, zabrali plan wykładów, wyrazili życzenie, żeby w każdej sali znalazło się godło państwowe i prosili o przysłanie im listy alumnów i profesorów oraz wykaz dni wolnych od zajęć szkolnych. Zalecili zatrudnić nauczyciela wychowania fizycznego.

1961

5 stycznia: wprowadzenie nowych obrzędów religijnych, którym kłerycy *przyglądali się z zaciekawieniem*.

2 kwietnia: zakończenie Wielkiego Tygodnia. Po raz pierwszy nabożeństwa wielkotygodniowe odbywały się również w kościele Trójcy Świętej (*nabożeństwa były piękne, wierni dopisali*). Zwłaszcza uroczysta i po raz pierwszy odprawiona nocna Wigilia Paschalna, zakończona o godz. 1 po północy otworzeniem grobu i procesją teoforyczną, *na długo utkwiła w pamięci uczestników*.

Maj: jubileusz 50-lecia kapłaństwa ks. Zygmunta Pilcha z udziałem 200 księży. Tylko kilku kapłanów diecezji nie było jego uczniami. Na początku Msza św. w katedrze z udziałem bpa Kaczmarka, bpa pomocniczego, potem uroczysta akademia, na zakończenie przedstawienie pt. *Dzieje Mefista* przygotowane przez kłeryków, w reżyserii ks. A. Zuberbiera (w opinii uczestników było to najlepsze dotąd wystawione w seminarium przedstawienie). Natomiast później przesłanie sztuki rozmaicie interpretowano, co wywołało kontrowersyjne dyskusje.

3–8 czerwca: kolejne wizytacje seminarium przeprowadzone przez władze oświatowe. Rektor w nich nie uczestniczył, wyjechał i zabrał klucze do kancelarii, dlatego nie wpuszczono do niej wizytatorów. Takich wizytacji w latach 1961–1964 było jeszcze cztery i obejmowały te same przedmioty oraz nauki społeczne i pedagogikę. Wizytatorzy rozszerzyli swoje zainteresowanie na prawo kanoniczne, historię Kościoła, etykę. Wizytatorom chodziło jednak nie o wykłady, ale o dostanie się do kancelarii rektora i dotarcie do teczek personalnych. Byli bowiem zainteresowani danymi o pochodzeniu społecznym alumnów.

Lipiec–sierpień: prace budowlane na parterze alumnatu.

27 sierpnia: w Miechowie odbyła się konsekracja bpa Edwarda Muszyńskiego, nowego sufragana kieleckiej diecezji. Poza konsekratorami bp Kałwa i bp Jaroszewicz) żaden inny biskup z Polski się nie zjawił.

Po raz pierwszy taka uroczystość odbyła się na placu przykościelnym, poza stolicą diecezji i kościołem katedralnym.

9 października: wycieczka do Tyńca na zaproszenie brata Karola Meisnera. Udało się po wielu perypetiach *zalać* państwowy autobus. Kapłan w Tyńcu odprawiał Mszę św. twarzą do ludu – klerycy po raz pierwszy widzieli taki sposób sprawowania Eucharystii. Zwiedzanie Krakowa, Mogiły, Książa Wielkiego i opactwa cystersów w Jędrzejowie (kościół oświetlany świeczkami).

15 października: pierwsi klerycy-żołnierze wracają po odbyciu służby wojskowej.

1962

15 stycznia: prelekcja ks. dra Wojtacy pt. *Czy zmierzch ewolucjonizmu?*

17 stycznia: odwiedziny kleryka Petlicy w refektarzu. Zgodnie ze zwyczajem, jeśli w posiłku uczestniczył kleryk-żołnierz, nie było głośnego czytania lektury.

18 stycznia: konferencja tygodniowa ojca duchownego dotycząca Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan.

3 lutego: zebranie maryjne w Sali Synodalnej z udziałem biskupów. Na tę okoliczność przygotowane zostały fotografie sanktuariów całej diecezji.

10 lutego: pielgrzymka seminarium na Jasną Górę połączona z aktem poświęcenia się Matce Bożej (poprzednie w 1920 i 1947). Mszę św. o godz. 11 odprawił bp Cz. Kaczmarek, a po jej zakończeniu dokonano uroczystego aktu poświęcenia Matce Bożej.

17 lutego: prelekcja ks. Karola Dłopolskiego z Krakowa o duszpasterstwie dobroczynności.

26 lutego: na zebraniu kleryków-żołnierzy omówiono artykuł pt. *Próba życia*, o byłym seminarzyście Stanisławie Tulei. Autor artykułu wskazuje na to, że ekskleryk doświadczył w swoim życiu walki *nowego ze starym*. Nie znalazło to uznania wśród alumnów kieleckich.

17 marca: kurs prawa jazdy zorganizowany w seminarium; zapisało się 47 kleryków, wykłady były łączone w 4-godzinne bloki.

1 kwietnia: z okazji *prima aprilis* na wszystkich zakrętach w gmachu i na niektórych drzwiach zamontowano afisze ze znakami drogowymi.

6 kwietnia: zmarł ks. inf. Z. Pilch, wieloletni wykładowca homiletyki (przez 49 lat profesor seminaryjny). Ostatni raz był w seminarium 28 marca na kolacji i słuchał w tym czasie kazania alumna Jana Piątka. W mowie pożegnalnej nad trumną zmarłego bp Kaczmarek powiedział: *Przez 50 lat nie miałem z tym Kapłanem najmniejszej trudności, bo żył w najpełniejszej jedności z Kościołem*.

15 kwietnia: w kościele Trójcy Świętej początek rekolekcji dla nauczycieli, wychowawców i studentów. Uczestniczyło w nich ponad 400 osób.

30 maja: egzamin z kursu na prawo jazdy przeprowadzonego w seminarium, zdali prawie wszyscy uczestnicy.

10 czerwca: wycieczka seminarzystów do Chęcin, Bolmina, Piekiełka i Wiernej Rzeki.

12 czerwca: nagła śmierć ks. prałata Kazimierza Dworaka, który przez 39 lat był wykładowcą filozofii w seminarium i założycielem Gimnazjum św. Stanisława Kostki. Za miesiąc miał obchodzić jubileusz 50-lecia kapłaństwa.

24 czerwca: przyrzeczenie abstynencji w kaplicy seminaryjnej dla chętnych kleryków. Akcja Krucjaty Wstrzemięźliwości rozpoczęła się z inicjatywy ojca duchownego, który zaprosił do seminarium ks. Franciszka Błachnickiego. Wtedy zapisało się 25 kleryków, zobowiązując się do abstynencji na rok Wielkiej Nowenny albo na całe życie. W kwietniu 1958 r. odbył się I Zjazd Duszpasterski Krucjaty Trzeźwości w Katowicach, w którym uczestniczyło 3 kleryków z Kielc.

17 sierpnia–2 września: na czasach maryjnych i w Kursie Krucjaty Wstrzemięźliwości w Koniakowie wzięło udział 2 kieleckich kleryków. Jeden z neoprezbiterów, ks. Czesław Grygiel, urządził prymicje bez napojów alkoholowych.

15 września: początek nowego roku akademickiego. Na I kurs zgłosiło się 19 kandydatów.

17 września: Msza św. w kaplicy seminaryjnej na rozpoczęcie roku akademickiego. Bp Kaczmarek ogłosił, że na własną prośbę odszedł dotychczasowy rektor, ks. Adam Ludwik Szafranski, a zastępuje go w pełnieniu tej funkcji ks. Stanisław Włudyga.

4 października: wizyta misjonarza pracującego 25 lat w Brazylii, ks. Władysława Oborskiego. W Sali Synodalnej opowiedział o swojej pracy duszpasterskiej w kraju, w którym na jednego księdza przypada 10 tys. wiernych.

10 października: w związku z otwarciem II Soboru Watykańskiego bp Kaczmarek o północy odprawił Mszę św. w intencji soboru. Odczytano telegram od Ojca św. Biskup ordynariusz przyznał, że starał się o wyjazd na sobór, ale nie otrzymał pozwolenia od władz, podobnie jak obydwaj biskupi pomocniczy. Klerycy słuchali transmisji z przebiegu soboru w radio.

14 października: w Pińczowie bp Edward Muszyński udzielił święceń kapłańskich 3 diakonom.

27 października: uroczyste pożegnanie w katedrze kieleckiej kolejnych 6 alumnów odchodzących do wojska.

18 listopada: wykład Stanisławy Grabskiej pt. *Historia sztuki współczesnej*.

5 grudnia: Wigilia Mikołajowa z udziałem bpa Kaczmarka i gościa z Płocka – bpa Wosińskiego. Wieczornica składała się z kilku części, m.in.

recytacji wierszy K. I. Gałczyńskiego i przedstawienia sztuki S. Mrożka pt. *Męczeństwo Piotra Oheja*.

14 grudnia: przemówienie bpa J. Jaroszewicza transmitowane przez rozgłośnień watykańską, w Kielcach słabo słyszalną przez seminarzystów z powodu celowego zagłuszania przez władze komunistyczne.

1963

9 lutego: kulig na czterech trasach: do Zagnańska, Kostomłotów, Świętej Katarzyny i trasą narciarską.

3 marca: ponowne wydanie kleryckiego pisma „Nasze Myśli” w nowej szacie graficznej.

5 maja: występ Romana Gruszczyńskiego, światowej sławy ociemniałego barytona, który dał godzinny występ, podkreślając, że we wszystkim, co robi, *służy Bogu Jedynemu*.

26 maja: jubileusz 25-lecia biskupiej posługi ordynariusza diecezji kieleckiej, bpa Cz. Kaczmarka. We Mszy św. o godz. 10.30 uczestniczyły *wielkie rzesze kielczan*. Kazanie wygłosił generał oo. Paulinów z Jasnej Góry. Po południu w seminarium odbyła się uroczysta akademie ze śpiewami barytona R. Gruszczyńskiego, grą Feliksa Rączkowskiego i przedstawieniem sztuki J. Zawieyskiego pt. *Wicher w pustyni*.

30 maja: wycieczka alumnów z Kielc na Łysicę przez górę Radostową.

9 czerwca: święcenia kapłańskie udzielone w Pilicy 5 diakonom. Dzień wcześniej biskup ordynariusz wyświęcił na kapłanów 15 diakonów w katedrze kieleckiej.

27 sierpnia: po śmierci w Lublinie ciała bpa Cz. Kaczmarka zostało wystawione w seminarijnym kościele Trójcy Świętej na widok publiczny. Przez cały dzień, aż do późnych godzin nocnych, przed trumną z ciałem zmarłego ordynariusza przechodziło tysiące ludzi. Następnego dnia uroczystości pogrzebowe z udziałem seminarzystów przeniosły się do katedry kieleckiej.

Ks. dr Tomasz GOCEL – ur. w 1973 r. w Jędrzejowie; w latach 1992–1998 studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach, a w latach 2000–2005 odbył studia specjalistyczne w Instytucie Historii Kościoła Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, zwieńczone pracą doktorską na temat: *Duszpasterstwo w Diecezji Kieleckiej w latach II wojny światowej 1939–1945*. W latach 2008–2013 wykładał historię Kościoła w radomskiej filii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Obecnie pełni funkcje dyrektora Archiwum Diecezjalnego i wykładowcy historii Kościoła w Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach. Opublikował m.in. *Profanacja krzyża w Strawczyni: grudzień 1984–maj 1985*; *Działalność charytatywna duchowieństwa Diecezji Kieleckiej w latach drugiej wojny światowej*, *w: Duchowieństwo polskie w latach 1918–1939 i w okresie II wojny światowej*,

Kielce 2006; *Historia Pierwszego Nawiedzenia Obrazu Matki Boskiej Jasnogórskiej w Diecezji Kieleckiej (1973–1974)*; *Uczestnictwo wiernych Diecezji Kieleckiej w nabożeństwach roku liturgicznego w latach drugiej wojny światowej*; *Życie codzienne i działalność Kościoła katolickiego w Kielcach podczas II wojny światowej*; *25 lat Pieszej Pielgrzymki Kieleckiej na Jasną Górę (1982–2006)*, Kielce 2007; *Duszpasterstwo w Diecezji Kieleckiej w latach II wojny światowej 1939–1945*, Kielce 2012.

